

1-2/2011 / ročník 2. ISSN 1338-2713

časopis o sociálnej práci s rodinou a deťmi

MOSTY K RODINE

Profesionálna rodina

MPSVR SR
mení situáciu
profirodičov.
Dozviete sa ako.

Príbeh
neštátneho DeD
s profirodinami
a reportáž o
ukrajinskej
profirodine

Rozhovor
s 5-násobnou
profimamou:
V noci sa riadne
navštevám

Úsmev ako dar
...aby každé dieťa malo rodinu
Vydáva SPDDD
Úsmev ako dar
v spolupráci s Trnavskou
univerzitou.

Úvod

Odborný časopis vydávaný Spoločnosťou priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar v spolupráci s Trnavskou univerzitou - Fakultou zdravotníctva a sociálnej práce - detašované pracovisko Inštitútu na ochranu práv dieťaťa a rodiny.

Obsah

Téma čísla: Profesionálna rodina

Legislatíva:

Lucia Nicholsonová, štátna tajomníčka MPSVaR:
Absolútnou prioritou je dieťa

PaedDr. Ivona Hološová: **Náhradná rodinná starostlivosť a profesionálne rodičovstvo - špecifiká prípravy organizácie Úsmev ako dar**

Mgr. Katarína Ontková: **Otvorené otázky profesionálneho rodičovstva**

Prax v zariadeniach:

Ladislav Sedlačko: **Skupiny situáciu detí nevyriešia, len výchova v rodine dá deťom vzory pre normálny zdravý život**

PhDr. Emília Cibulová: **Výberom vhodného profesionálneho rodiča, podporou a poradenstvom, môžeme predísť zlyhaniu tejto formy starostlivosti**

Rozhovor:

Andrea Hajdúchová: **Pri práci sa v noci poriadne navštevám**

Výskum:

PhDr. Ľudovít Lukuvka: **Profesionálni rodičia považujú pri práci za najťažšiu problematiku „pripútania a odpútania“**

Reportáž:

Andrea Hajdúchová: **Chlapec, čo ležal v nemocnici sa v profirodine postavil na nohy (reportáž z Ukrajiny)**

Ďalšie číslo: Náhradná rodina / Vzťahová väzba

Na titulke: Zdroj foto: www.sxc.hu,
Vnútro: Foto v časopise sú z táborov 2010, akcií UaD + internet

Čakáme Vaše podnety !

Ak máte návrh na zaujímavú tému, ktorej by sme sa mohli venovať v ďalšom čísle, alebo návrhy na zlepšenie časopisu, dajte nám vedieť.

MOSTY K RODINE

apríl-máj 2011,
Číslo 1/2011, Ročník 2., ISSN: 1338-2713

Poslanci NR SR v súčasnosti rokujú o novele zákona o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia. Ten mení aj zákon o sociálnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Všetky deti do 6 rokov musia do 1. januára 2013 vyrastať len v profesionálnej

rodine, riaditelia detských domovov získajú od organizácií, ktoré profirodičov pripravujú na povolanie, informáciu o schopnostiach uchádzača, prípravu absolvuje aj partner profirodiča.

„Chceme vytvoriť systém, v ktorom bude absolútnou prioritou dieťa,“ vysvetľuje štátna tajomníčka MPSVaR Lucia Nicholsonová dôvody pre tieto navrhované zmeny v úvodnom príspevku Mostov k rodine.

V nasledujúcich príspevkoch návrhy ministerstva práce hodnotia z pohľadu praxe odborníci – náhradní rodičia, profirodičia, psychologička, ktorá pripravuje profirodičov na povolanie, ale aj riaditelia detských domovov. Snahy ministerstva vítajú, avšak upozorňujú, že cesta k spoločnému cieľu je ešte dlhá. Ako vyplýva z názoru odborníkov – je nevyhnutné zlepšiť systém výberu profirodičov pre konkrétne dieťa a naopak, absolútnou nutnosťou je skvalitniť podporné služby pre profirodiny či akceptovať podiel profirodičov na rozhodovaní o budúcnosti dieťaťa. Hoci sú 24 hodín prítomní v jeho živote, stále nie je neobvyklé, že v okamihu, ako sa o dieťa začne zaujímať náhradná rodina, detský domov ich zo života dieťaťa vylúči. „Do profirodiny príde auto z detského domova a odváža dieťa na bohuznáme miesto, aby sa tam stretlo s cudzími ľuďmi, pričom jeho blízki zostávajú doma,“ opisuje priebeh niektorých interakcií Katarína Ontková, náhradná mama, psychologička, ktorá vedie prípravné kurzy profi a náhradných rodičov.

Zoznam toho, čo profirodičia potrebujú zostavili samotní profirodičia – hovorí o ňom v rozhovore skúsená profesionálna mama Rút Valášiková.

A všetci prispievatelia zhodne potvrdzujú – ak dieťa nemôže vyrastať s vlastnou rodinou či u príbuzných, malo by vyrastať v profirodine. Veríme, že na ceste za zlepšovaním podmienok detí vyrastajúcich bez rodičov, sa poslanci a ministerstvo nezastavia pri spomenutých zmenách, ale budú kráčať odvážne ďalej.

Andrea Hajdúchová
zástupkyňa šéfredaktora

Kontaktné informácie :

MOSTY K RODINE

Odborný časopis vydávaný Spoločnosťou priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar v spolupráci s Trnavskou univerzitou - Fakultou zdravotníctva a sociálnej práce - detašované pracovisko Inštitútu na ochranu práv dieťaťa a rodiny.

REDAKČIA:

SPDDD Úsmev ako dar, Ševčenkova 21, 851 01 Bratislava / **Tel.** 02/63815208/209 /

Email: mostykrodine@usmev.sk /

Web: www.mostykrodine.sk /

Kontakt pre autorov - prispievateľov: Andrea Hajdúchová, hajduchova@usmev.sk / **Marketing-Inzercia:** Tomáš Cehlár, cehlar@usmev.sk / **Odborný garant-Šéfredaktor:** Prof. MUDr. Jozef Mikloško, PhD. **Zástupca šéfredaktora:** Mgr. Andrea Hajdúchová **Redakčná rada:** Mgr. Martina Kravárová, PhDr. Katarína Minarovičová, Ph.D., Mgr. Elena Váňová, Mgr. Monika Miklošková, Martina Đurkechová / **Grafická úprava:** Tomáš Peciar, www.peciar.info / **Jazyková korektúra:** Jarmila Jankovičová / **Nie všetky texty prešli jazykovou korektúrou.**

ABSOLÚTNOU PRIORITOU JE DIEŤA

Lucia Nicholsonová, štátna tajomníčka MPSVaR

(spracované na základe príhovoru L. Nicholsonovej na konferencii Mosty k sociálnoprávnej ochrane v Častej-Papierničke, jeseň 2010).

Dieťa by malo byť v rodine. Nie vždy je však v biologickej rodine dieťaťa najlepšie. Je týrané, zanedbávané alebo o rodičov príde. Skončí v inštitúcii, v ústave, v systéme sociálnoprávnej ochrany detí. Nejde len o rozkošné deti do piatich rokov, ktoré sú rýchlo osvojiteľné, často ide o znevýhodnené skupiny detí, veľké súrodenecké skupiny, handicapované deti, rómske deti, či staršie deti. Tieto deti sú realitou a tak sú realitou aj detské domovy. Nezmiznú zo dňa na deň, akoby si mnohí priali. Sú realitou aj v krajinách, ktoré odštartovali transformáciu detských domovov oveľa skôr ako my, na Slovensku. A sú aj v krajinách, ktoré sa tvária, že detské domovy neexistujú. „Odkladiská“ štátnych detí majú aj tam, len ich inak nazvali.

Otázka dnes ešte nestojí tak, či detské domovy áno alebo nie, ale aké detské domovy chceme? Kde bude najlepšie dieťaťu s nariadenou ústavnou starostlivosťou do momentu, kým sa nenájde náhradný rodič? V prostredí, ktoré čo najviac rodinu simuluje.

Chceme viac profesionálnych rodičov, viac pestúnov, viac adopcií a oveľa viac návratov detí do svojej biologickej rodiny. Chceme zlepšiť podmienky detí, ktoré žijú bez rodičovskej starostlivosti a vytvoriť systém, v ktorom bude absolútnou prioritou dieťa. Ak toto ako svoju prioritu doterajšie vlády deklarovali len na papieri v programovom vyhlásení, tá súčasná to myslí vážne.

Ak chceme viac profesionálnych rodičov, musíme zmeniť ich postavenie. Umožniť im byť zamestnancami so všetkým, čo k tomu patrí, vrátane napríklad dovolenky. Musíme sprehľadniť a **zjednotiť systém ich odmeňovania** tak, ako ideme zjednotiť systém fungovania ich zamestnávateľov, teda detských domovov. Pravdepodobne viete o snahe ministerstva **presunúť zriaďovateľskú kompetenciu detských domovov pod Ústredie práce, soc. vecí a rodiny.**

Od tejto zmeny očakávame najmä vyššiu efektivitu riadenia detských domovov, vyrovnanie regionálnych rozdielov v kvalite zabezpečovania starostlivosti o deti okrem iného aj jednotnou metodickou činnosťou, vyváženejšie financovanie ako i celkové zlepšenie profesijného zabezpečenia výkonu súdnych rozhodnutí.

Rozmýšľame nad tým, že spustíme

Chceme viac profesionálnych rodičov, viac návratov detí do rodiny.

diferenciáciu profesionálnych rodičov podľa toho, aké deti si berú. Podľa toho, či majú v starostlivosti deti handicapované, s poruchami správania alebo veľké súrodenecké skupiny, či staršie deti, malo by sa varovať aj ich odmeňovanie. Rovnako by sme mali valorizovať ich platy. Motiváciou pre profesionálnych rodičov by však okrem peňazí mal byť aj ich jasne zadaný status v spoločnosti.

Ak majú byť detské domovy len krátkou prestupnou stanicou dieťaťa na ceste do profesionálnej rodiny, potrebujeme profesionálnych rodičov viac. Je však neprípustné, aby sme v snahe naplniť tento náš cieľ, robili na pozície profesionálnych rodičov nábor a nie výber, 60 hodinová príprava jednoducho nestačí. Sitom v procese prípravy profesionálneho rodiča musia byť jasne koncipované psychotesty. Na prípravu profesionálnych rodičov musia participovať odborníci z detských domovov.

Najväčším nedostatkom inštitútu profesionálnych rodičov je **absencia podporného servisu**, odborníkov, ktorí by mali profesionálneho rodiča na jeho neľahkej ceste sprevádzať. Nemôžeme ho tak ako doposiaľ hádzať do vody a kričať „Plávaj“, lebo spolu s ním sa utopí aj dieťa. Uvažujeme nad tým, kde vytvoriť **sieť podporných štabov pre profesionálnych rodičov**, ale aj pestúnov a adoptívnych rodičov, ktoré by im boli pri výchove dieťaťa nápomocné 24 hodín

denne.

Počula som o prípadoch profesionálnych rodičov, ktorí deti nezvládli a vrátili ich do domova. A počula som príbehy o profesionálnych rodičoch, ktorí si deti tak obľúbili, že si ich chceli adoptovať. Skončili bez detí a bez zamestnania. Je toto cesta, ktorou chceme ísť? Nie. Lebo toto jednoznačne nie je v prospech dieťaťa.

Štatistiky ukazujú, že počet detí v profesionálnych rodinách narastá. A malo by ich byť ešte viac. Ministerstvo práce už pripravilo novelu zákona, podľa ktorej by mali v profesionálnych rodinách vyrastať deti do veku šesť rokov. Túto povinnosť si detské domovy majú plniť postupne, najneskôr však do **1. januára 2013**. Súčasný zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele ukladá túto povinnosť len v prípade detí do troch rokov veku. Ak ku koncu roka 2010 vyrastalo v profesionálnych rodinách

994 detí, po prijatí navrhovaných zmien by detské domovy mali zabezpečiť profesionálnu rodinu pre ďalších približne 200 detí.

Ak návrh novely zákona prejde, znamená to splnenie jedného zo záväzkov, ktoré si súčasná vláda definovala vo svojom programovom vyhlásení.

Počet detí v detských domovoch k 31.12. sledovaného roku:

Rok	2008	2009	2010
Detské domovy	4 188	4 152	4064

Počet detí v profesionálnych rodinách k 31.12. sledovaného roku:

rok	2008	2009	2010
počet detí v PR	598	815	994

Lucia Nicholsonová odovzdala v Papierničke aj ceny ministerstva práce Z domova do rodiny.

NÁHRADNÁ RODINNÁ STAROSTLIVOSŤ A PROFESIONÁLNE RODIČOVSTVO - ŠPECIFIKÁ PRÍPRAVY ORGANIZÁCIE ÚSMEV AKO DAR

PaedDr. Ivona Hološová, manažérka programu PRIDE, Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar - pobočka Košice, Kováčská ulica 28, 040 01 Košice
Kontakt: tel./fax: 00421 55 2304 401
Email: ivka.holosova@gmail.com

Abstrakt: Úsmev ako dar poskytuje prípravu na náhradnú starostlivosť pestúnom, osvojiteľom aj profesionálnym rodičom špecifickým programom PRIDE. Príspevok vysvetľuje postup pri záujme o náhradné a profesionálne rodičovstvo, predkladá obsah samotnej prípravy a s ňou spojenými istými špecifikami charakteristickými pre Úsmev ako dar. Taktiež približuje aktuálnu situáciu profesionálnych rodín na Slovensku a jej smerovanie.

Kľúčové slová: príprava, náhradná rodinná starostlivosť, profesionálny rodič, program PRIDE, bio-psycho-sociálne potreby dieťaťa, psychický, fyzický a sociálny vývin dieťaťa.

Mnohí potenciálni záujemcovia o profesionálne rodičovstvo žiadajúci o prípravu nie sú vybavení presnými informáciami alebo úplne nerozumejú rozdielom medzi náhradnou rodinnou starostlivosťou a inou formou starostlivosti profesionálneho rodiča – ústavnou starostlivosťou. S týmito skúsenosťami sa stretávajú predovšetkým odborní pracovníci, ktorí podávajú prvé informácie o profesionálnom rodičovstve.

Profesionálny rodič je jednotliviec, ktorý je v **pracovnoprávnom vzťahu** s príslušným detským domovom; príp. prof. rodičmi môžu byť aj obaja manželia.

Profesionálna rodina sa vstupom do pracovného pomeru s detským domovom alebo krízovým centrom stáva organizačnou súčasťou detského domova a poskytuje 24 hodín denne starostlivosť deťom vo svojom vlastnom rodinnom prostredí (alebo v byte detského domova). Profesionálny rodič zabezpečuje starostlivosť (pri plnom pracovnom úväzku) dvom, max. trom

deťom, prof. rodičovský pár môže prijať do starostlivosti štyri, max. šesť detí.

Pod náhradnou rodinnou starostlivosťou podľa zákona č. 305/2005 . z. sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele rozumieme napr. pestúnsku starostlivosť, náhradnú osobnú starostlivosť, špecifickým prípadom je osvojiteľská starostlivosť, kedy sa po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia súdu vzťahujú na osvojiteľov rovnaké práva a povinnosti ako majú biologickí rodičia. Záujemcovia o pestúnstvo¹ a osvojenie sú takisto zo zákona povinní absolvovať prípravu na náhradnú starostlivosť, ktorú poskytuje napr. UPSVaR Referát poradensko-psychologických služieb alebo Oddelenie náhradnej starostlivosti a taktiež môžu poskytnúť prípravu akreditované subjekty.

Okrem iných rozdielov v príprave na NRS a príprave na PR je rozdiel v počte hodín absolvovanej prípravy. **Kým zákon určuje osvojiteľom a pestúnom absolvovať 26 -hodinovú prípravu a neupravuje podmienky vzdelania, záujemca o profesionálne rodičovstvo musí absolvovať prípravu najmenej v rozsahu 60 hodín** (prípadne **40 hodín**, ak má ukončené pedagogické vzdelanie s príslušnou špecializáciou - špeciálna pedagogika) a súčasne musí mať ukončené stredoškolské vzdelanie s maturitou.

Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar poskytuje prípravu na náhradnú starostlivosť pestúnom, osvojiteľom aj profesionálnym rodičom špecifickým programom PRIDE,

¹ Pestúnska starostlivosť- je štátom garantovaná náhradná rodinná starostlivosť, pričom štát zabezpečuje finančné príspevky pre pestúnov a deti v náhradnej rodinnej starostlivosti. Biologickí rodičia majú právo stretávať sa so svojím dieťaťom/ deťmi a majú povinnosť plniť si výživovacia povinnosť.

ktorý školia kvalifikovaní lektori² v jednotlivých regiónoch pobočiek Spoločnosti. Školenie pripravuje potenciálneho rodiča na poslanie, ktorým je poskytovanie prechodnej alebo dlhodobej starostlivosti dieťaťu umiestnenému v detskom domove, v detskom domove pre maloletých bez sprievodu a v krízovom stredisku. Aby ich starostlivosť bola na tej najvyššej odbornej úrovni a aby boli uspokojené potreby a požiadavky nielen dieťaťa ale aj prof. rodiča, je nevyhnutná vysoko kvalifikovaná a hodnotná **príprava, ktorá sa v podmienkach SPDDD Úsmev ako dar realizuje profesionálnym tímom lektorov zložených podľa našich akreditačných podmienok z psychológa, príp. sociálneho pracovníka a náhradného rodiča.** Lektor – náhradný rodič dopĺňa teoretické informácie psychológa o praktickú, konkrétnu vlastnú životnú skúsenosť, čo je cenným a presvedčivým vkladom do obsahu prípravy. Samotný obsah prípravy sa zaoberá jednotlivými témami, napr. práva dieťaťa, bio-psycho-sociálne potreby dieťaťa, psychický, fyzický a sociálny vývin dieťaťa, náhradná rodinná starostlivosť, status, práva a povinnosti profesionálneho rodiča ako zamestnanca, práva a povinnosti pôvodných rodičov, výška úhrad na dieťa a výdavky v profesionálnej rodine. Príprava v jednotlivých akreditovaných subjektoch sa vyznačuje určitými odlišnosťami, ale po jej ukončení každý školiaci subjekt rovnako musí odovzdať účastníkovi potvrdenie o jej absolvovaní, Úsmev ako dar odovzdáva účastníkovi

² Podľa § 93 zákona č. 305/2005 Z. z. o SPO detí a SK môžu osoby spĺňajúce určené podmienky realizovať prípravu fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom, na náhradnú rodinnú starostlivosť a prípravu na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti

výcviku PRIDE³ certifikát.

Program PRIDE ako špecifický jedinečný program **využíva na Slovensku iba organizácia SPDDD Úsmev ako dar pre účely prípravy na NRS a PR** podľa zákona č. 305/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov na základe akreditácie MPSVaR SR. V súvislosti so základnými jednotlivými krokmi programu PRIDE - okrem samotnej prípravy budúcich náhradných a profesionálnych rodičov, tu vystupujú aj tieto ďalšie prioritné ciele:

- vytvoriť podmienky, aby sa čo najviac detí vrátilo do svojej pôvodnej biologickkej rodiny,
- zvýšiť počet detí v kvalitných náhradných rodinách,
- vytvoriť čo najlepšie podmienky pre opustené deti.

Jednotlivé témy zamerané na rozvoj rodičovských zručností na základe informácii sa preberajú využívaním predovšetkým zážitkového spôsobu výučby a audiovizuálnej techniky. Hoci sa za naše lektorské činnosti prípravy na NRS a PR uhrádza určitý poplatok, ďalšími už nespôplatenými sú tieto výhody – poststarostlivosť, sprevádzanie náhradných a profesionálnych rodičov po ukončení programového výcviku, sociálne, psychologické, právnické, špeciálno-pedagogické, či iné poradenstvo, v určitých prípadoch materiálna či finančná výpomoc. Jedinečnou sa javí aj možnosť zúčastňovať sa na ďalších našich aktivitách, ktoré sa konajú na pôde Úsmevu v spolupráci s našim dobrovoľníckym tímom aj vďaka podpore sponzorov (svojpomocné skupiny, Najmilší koncert roka, Mikuláš – Štedré dlane, letné tábory a podobne). Nami vyškolený a pripravený náhradný alebo profesionálny rodič sa stáva „naším náhradným rodičom“, ktorému sa snažíme byť čo najviac nápomocní v jeho náročnom a obdivuhodnom poslaní.

Aktuálny stav profesionálneho rodičovstva na Slovensku

V roku 2008 bolo v detských domovoch na Slovensku 4 188 detí, z toho 598 detí vyrastalo v profesionálnych rodinách, v roku 2009 počet detí v detských domovoch sa znížil, ale počet v PR sa zvýšil na 815. Minuloročná štatistika uvádza 4064 detí vyrastajúcich v detských domovoch, do profesionálnych rodín bolo umiestnených 994 detí. Počet týchto profesionálnych rodín teda každoročne narastá. Ak poslanci schvália zmenu zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, tento počet sa ešte zvýši - v súčasnosti sú detské domovy povinné umiestňovať do profesionálnych rodín deti vo veku do troch rokov, o prijatí navrhovaných zmien by detské domovy mali zabezpečiť profesionálnu rodinu pre ďalších približne 200 detí. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny navrhlo v novele zmenu zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele⁴, ktorú poslanci počas poslednej schôdze NR SR posunuli do druhého čítania, sa týka aj detských domovov aj prof. rodičov: veku dieťaťa: detské domovy budú mať povinnosť umiestňovať do profesionálnych rodín deti do veku šesť rokov, (túto povinnosť by si mali plniť detské domovy postupne, najneskôr však do 1. januára 2013)

príprava: ak je žiadateľom o prípravu jeden z manželov, je jeho partner povinný zúčastniť sa prípravy na NS, aj keď nebude vykonávať prácu prof. rodiča zákon o peňažných príspevkoch: zmena sa týka príspevku na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia dieťaťa umiestneného v profesionálnej rodine záverečné potvrdenie o príprave: potvrdenie o príprave bude obsahovať nielen samotný certifikát, či doklad o odbornej spôsobilosti, ale bude potrebná aj záverečná hodnotiacia správa. Štátna tajomníčka rezortu Ministerstva práce, soc. vecí a rodiny SR Lucia Nicholsonová v článku uverejnenom na ministerskom portáli konštatuje v súvislosti s návrhmi zákona: „Chceme zlepšiť podmienky detí, ktoré žijú bez rodičovskej starostlivosti a vytvoriť systém, v ktorom bude absolútnou prioritou dieťa.“

Navrhované zmeny v zákone majú ambíciu zlepšiť prípravu na profesionálne rodičovstvo a uberajú sa vhodným smerom - zlepšovania podmienok detí umiestnených do ústavnej starostlivosti. Samotná pozícia profesionálneho rodiča však so sebou prináša mnohé úskalia a problémy, ktorých riešenie je zatiaľ iba v kompetenciách príslušných detských domov, či krízových centier⁵. Pracovná pozícia profesionálny rodič je na trhu práce v skutočnosti novou pracovnou pozíciou, pri ktorej neboli ošetrené určité oblasti (napr. čerpanie 40-dňovej dovolenky, v prípade choroby, úrazu - uplatnenie si nároku na práceneschopnosť, v súvislosti s psychohygienou a rýchlo nastupujúcim burn-out syndrómom pracovníka nie je poskytnuté riešenie, pri problematických a ťažko zvládateľných deťoch nie je vždy poskytovaný adekvátny profesionálny a ochotný prístup zo strany zamestnávateľa a pod.) a preto sa ocitla vo fáze očakávania ďalších právnych úprav, ktoré, ako predpokladáme, budú skôr či neskôr nasledovať.

3 Názov programu PRIDE je odvodený od začiatkových písmen slova PRIDE: P – parents, R – resources, I – information, D – development, E – education, voľný preklad – zdroj informácii pre vzdelávanie a rozvoj rodičov (rodičovských zručností). Ide o program vyvinutý americkou organizáciou Child Welfare League, na ktorého využívanie Úsmev ako dar zakúpil licenciu.

4 Použitý zdroj <http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&mod=news&nid=627&lg=sk>

5 Podrobnejšie sa tejto problematike venuje nasledujúci príspevok K. Ontkovej

OTVORENÉ OTÁZKY PROFESIONÁLNEHO RODIČOVSTVA

prípravy na profesionálne rodičovstvo potvrdenie, ktoré ho oprávňuje uchádzať sa o post profesionálneho rodiča v zariadeniach pre výkon ústavnej starostlivosti. Lektori kurzu nevypracovávajú žiadnu hodnotiacu správu, v ktorej by budúcich zamestnávateľov oboznámili so silnými stránkami uchádzača a upozornili ho na jeho „obmedzenia“. Každý, kto si prípravu „odsedí“, má právo starať sa o deti z detského domova. Riaditelia detských domovov tak na základe krátkeho pohovoru so záujemcami o prácu profesionálneho rodiča rozhodujú o tom, kto je najvhodnejší pre výchovu detí, ktoré majú vo svojom zariadení na

Mgr. Katarína Ontková, Úsmev ako dar – pobočka Košice, email: ontkova.k@gmail.com

Abstrakt :

Veľa sa hovorí o (ne)dostatočnosti prípravy profesionálnych rodičov. Z praxe však vyplýva, že takáto doba na základné informácie postačuje, dôležitejšie je poskytovanie odbornej podpory potom, čo deti do rodiny prídu. Profesionálni rodičia sú vynechávaní z procesu plánovania budúcnosti dieťaťa. O týchto a ďalších problémoch hovorí príspevok.

Kľúčové slová : profesionálny rodič, detský domov, odborná príprava, odborný tím, súrodenecké skupiny, náhradná rodina.

Téme náhradnej starostlivosti sa venujem 12 rokov. Zažila som ju na vlastnej koži vo viacerých aspektoch. Ako dobrovoľníčka zabezpečujúca program pre deti počas „Návratáckych“ táborov a klubov náhradných rodín, ako psychologička detského domova, ako psychologička pripravujúca náhradné a profesionálne rodiny na výkon ich poslania (v rámci Úsmevu ako dar) a v neposlednom rade ako náhradná mama t.č. 14-ročnej dcéry. Momentálne sa popri rodičovskej dovolenke

venujem poskytovaniu poradenstva pre náhradné a profesionálne rodiny, organizujem svojpomocnú skupinu pre náhradných rodičov v Košiciach a realizujem skupinové supervízie pre profesionálnych rodičov.

Vo svojej práci som sa stretla s mnohými oblasťami, ktoré pri výkone profesionálneho rodičovstva predstavujú problém pre samotných profirodičov, aj pre ich zamestnávateľov. Na nasledujúcich stránkach by som niektoré z nich chcela bližšie rozobrať a hľadať odpovede na otázky, ktoré tieto problémy otvárajú.

Príprava na profesionálne rodičovstvo :

V poslednom čase sa veľa debatuje o ne(dostatočnosti) 60 hodinovej prípravy na profesionálne rodičovstvo. Rozmýšľa sa o zaradení psychologického vyšetrenia do procesu prípravy, aby sa identifikovali uchádzači, ktorých osobnostné dispozície sú kontraindikáciou výkonu povolania profesionálneho rodiča. Faktom je, že v praxi sa psychologické testy neukázali ako zázrak, ktorý odhalí každú odchýlku od normy. Keby sme však aj prijali možnosť zachytiť aspoň niektoré psychologické charakteristiky, ktoré nie sú v tejto práci žiaduce, ešte stále máme problém, ktorý bráni v efektívnom využití tohto nástroja. V súčasnosti dostáva každý absolvent

Do profirodiny príde auto a odváža dieťa na interakciu na bohuzdné miesto.

zodpovednosti. Na základe dobrých vzťahov sa v niektorých detských domovoch stretávame aj so záujmom o spoluprácu pri výbere vhodného uchádzača, ako aj v celom procese výkonu práce profesionálneho rodiča. **Je však potrebné, aby sa nastavil systém tak, aby sa výstupy z prípravy profesionálnych rodičov dostávali k ich budúcim zamestnávateľom vo všetkých zariadeniach.** Tí, ktorí so záujemcom strávili 60 hodín iste vedia priniesť komplexnejší pohľad na životnú situáciu záujemcu. Konzultácia riaditeľov so subjektom, ktorý vykonal prípravu, nezaručuje bezproblémovosť výkonu profesionálneho rodičovstva. Eliminuje však ďalšie ublíženie deťom, ktoré si už toho vo svojom živote prežili dosť. Samotná 60-hodinová príprava je dostatočná na to, aby záujemca získal informácie do čoho ide. Oveľa dôležitejšie je poskytovanie poststarostlivosti a odbornej podpory potom, čo deti do rodiny prídu.

Každé dieťa do každej rodiny?

Od profesionálneho rodiča sa vyžaduje, aby zvládol starostlivosť o dieťa akéhokoľvek veku s akýmikoľvek potrebami. Aj keby by existovala forma prípravy, ktorá pripraví absolventov na takúto multifunkčnosť, nespraví to isté s ostatnými členmi ich rodiny, ktorí prípravu neabsolvovali. Chceme od profesionálnych rodičov, aby zvereným deťom poskytli svoju rodinu. Na druhej strane však takouto požiadavkou multifunkčnosti popierame akékoľvek špecifické potreby jadra profesionálnej rodiny, pôvodnej rodiny (rodičov a ich biologických detí).

Vyberáme si vekovo mladších profesionálnych rodičov, pretože majú ešte viac síl a žiadame od nich, aby pri svojich malých deťoch zvládli staršie zverené deti. Skúsenosti s takouto rodinnou konšteláciou sú pritom skôr negatívne ako pozitívne. Prevráti sa naruby celý prirodzený súrodenecký systém, čím biologické deti v rodine veľmi trpia. Navyše deti, ktoré prichádzajú do profesionálnych rodín vo vyššom veku, majú mnoho sociálne nežiaducich vzorcov správania získaných počas pobytu v detskom domove či v pôvodnom rodinnom prostredí. Keďže zákonitosti vývinovej psychológie dávajú mladším deťom do vienka tendenciu kopírovať starších súrodencov, výchovné problémy sa v takýchto rodinách potencujú a často končia rozhodnutím profesionálnych rodičov s touto prácou skončiť. Okolie sa na nich díva ako na tých, ktorí „zlyhali“. Z psychologického hľadiska sú to však ešte šťastní jedinci, ktorí zareagovali sebazáchovne a uchránili si svoju rodinu. Avšak na celý život im ostáva pocit viny voči dieťaťu, ktoré od nich muselo odísť. A pre toto dieťa je to ďalšia strata, ďalšie potvrdenie, že nemá zmysel budovať vzťahy, že ho nikto nikdy nebude mať rád...

Ešte horšie sa situácia vyvíja v prípade rodín, ktoré sa z existenčných dôvodov tohto povolania držia, pretože nemajú možnosť iného zárobku a nechcú ohroziť svoju rodinu stratou sociálnych istôt. Vyhnú sa tým ohrozeniu rodiny zvonku, vo vnútri rodiny sa však postupne nabúrajú vzťahy profesionálny rodič – biologické deti i vzťah medzi partnermi. Vytvára sa prostredie, ktoré nedokáže adekvátne naplňovať potreby detí, ktoré sa v rodine narodili, narastá frustrácia rodičov, ktorí následne nie sú schopní adekvátne naplňovať ani potreby detí v profesionálnej starostlivosti. Takže

v konečnom dôsledku sa dieťaťu v profesionálnej rodine aj tak nepomôže a navyše sa „ublíži“ ďalším deťom – biologickým deťom v profesionálnej rodine.

Inokedy sa zase obávame profesionálnych rodín s vyšším počtom biologických detí. Tieto rodiny si niekedy trúfajú postarať sa aj o väčšiu súrodeneckú skupinu. Máme však obavu, či v takomto veľkom kolektíve dostane priestor individuálne napĺňanie potrieb každého z detí. Niektorí takúto rodinu dokonca prirovnávajú k detskému domovu. Položme si však otázku: Kto má väčšiu predispozíciu zvládnuť starostlivosť o väčšiu súrodeneckú skupinu detí (ktorých je v detských domovoch stále viac)? Bezdetný manželský pár, resp. rodičia s jedným dieťaťom, alebo

Len niektoré domovy sa zaujímajú, ako prebiehala príprava uchádzača o prácu profirodiča.

partneri, ktorí sú zvyknutí na dom plný detí, dokážu sa o ne postarať a vedia v takomto prostredí prežiť aj ako partneri?

Asi každá profesionálna rodina, ktorá túto činnosť vykonáva dlhobojšie, vie ohodnotiť, s ktorou vekovou kategóriou detí sa jej najlepšie pracovalo. Kedy mali najväčšiu radosť z dosiahnutých výsledkov, kedy došlo k najmenšiemu narušeniu prirodzeného prostredia ich pôvodnej rodiny, kedy bolo pre nich najjednoduchšie pripútať sa k dieťaťu. **Počúvajte ich a snažme sa umiestniť k nim deti, ktoré sú pre túto profesionálnu rodinu najvhodnejšie.**

Pripútavanie je totiž obojstranný proces. Keď dávame opustené dieťa do profesionálnej rodiny s cieľom zažiť pripútanie, cieľ nenaplníme, ak to neumožníme aj profesionálnemu rodičovi. Nie je totiž možné, aby sa dieťa pripútalo k rodičovi, ktorý sa k nemu nechce (alebo nesmie!) pripútať. Postoj takéhoto rodiča bude dieťa vnímať ako odmietanie, čo mu potvrdí, že nie je hodné toho, aby ho mal niekto rád. **Rodič sa k dieťaťu môže pripútať iba vtedy, keď sa pre tento vzťah slobodne rozhodne.**

Odborný servis:

Ak hovoríme o schopnosti profesionálneho rodiča pripútať si na

seba dieťa, ktoré sa mu nenarodilo, isto sa všetci zhodnú na tom, že takáto zručnosť si vyžaduje kvalitný odborný servis. Kto by ho mal poskytovať? V prvom rade by to mal byť detský domov – resp. jeho odborný personál – sociálny pracovník, psychológ, špeciálny pedagóg... Pod pojmom odborný servis si však každý z nás predstaví niečo iné. Napadnú nás vývinové škály, ktoré profesionálnym rodičom pomáhame zapracovávať do individuálnych plánov, sledovanie vývinu dieťaťa a jeho pokrokov, či zabezpečenie interakcií dieťaťa s novou náhradnou rodinou.

Pri skupinových supervíziách profesionálnych rodičov sa mi zafixovalo jedno heslo, ktorým sa profirodičia riadia: „Všetko, čo povieť, môže byť použité proti vám.“ Počula som nesmierne veľa príbehov, kedy sa pokus o spoluprácu s odborníkmi detského domova otočil proti profesionálnemu rodičovi. V dobrej viere totiž upozornili na problém v práci s prijatým dieťaťom, a ani nevedeli ako, dieťa bolo z ich rodiny odňaté, alebo ich prepustili z práce. Opakuje sa tu teda vyššie spomenutý dvojité scenár. Sú rodiny, ktoré sa začnú so svojimi problémami obracať na iné inštitúcie pracujúce v oblasti náhradnej starostlivosti, a rodiny, ktoré ťažkosti zakrývajú pred detským domovom i sami pred sebou, čo, samozrejme, dlho nefunguje.

Oblasť náhradnej starostlivosti na Slovensku trpí nízkym počtom odborníkov. Je málo tých, ktorí dokážu správne analyzovať príčiny správania opustených detí, a ešte menej tých, ktorí im vedia v ich ťažkom prežívaní pomôcť.

Odborný servis pre profesionálneho rodiča by však mal spočívať práve v tom – pomôcť rodičovi „čítať“, čo mi dieťa chce svojimi skutkami povedať, a poskytnúť mu nástroje, ako na takéto správanie reagovať. Dieťa by malo z odborníkov detského domova, s ktorými prichádza do kontaktu, cítiť dôveru, ktorú voči jeho profirodičovi prechováva. Jedine podporou jeho autority totiž naplnia jeho výchovné snaženie. Treba si uvedomiť, že život plný strát naučil deti vyrastajúce mimo svojej pôvodnej rodiny manipulovať so svojím okolím s cieľom naplniť svoje potreby (bez ohľadu na ne/morálnosť prostriedkov, ktorými to dosiahnu). Je preto úplne prirodzené, ak sa pubertálne dieťa v profesionálnej rodine bude personálu detského domova sťažovať na najhoršie výchovné „praktiky“ vo svojej rodine. Každý dospelávajúci

prechádza krízou voči svojim rodičom. Ešte náročnejšie však je odseparovať sa od rodičov, s ktorými ani nežijem, a môcť problémy riešiť „len“ s cudzími ľuďmi. Riešeniu tohto vnútorného konfliktu neprosieva možnosť vybrať si či zostanem v rodine, alebo pôjdem do detského domova, kde mám oveľa väčšiu voľnosť.

Kedže situácia v profesionálnych rodinách vychovávajúcich takýchto mladých dospelých je často veľmi náročná, zainteresovaní odborníci v nej strácajú prehľad a zabúdajú na časté „falošné self“ detí s ťažkou minulosťou. Mysliac si, že zachránili dieťa pred prílišnou autoritatívnosťou profesionálnych rodičov, poskytnú mu možnosť prerušiť vzťahy s osobami, ktoré mohli byť jedinými blízkymi v jeho živote. Mladý človek sa naučí nevydržať, neriešiť problémy vo vzťahu a potvrdí sa mu, aké efektívne je manipulovať. Spomenutý moment nemá byť paušalizovaním, je to len príklad objasňujúci možné mechanizmy, ktoré na strane dieťaťa vstupujú do jeho vzťahov s profesionálnou rodinou a ktoré sú často zanedbávané. Je nutné, aby odborný personál detského domova prechádzal nielen vzdelávaním, ale aj supervíziou. **Obávam sa však, že na Slovensku ešte nie sme pripravení otvorene vstupovať do procesu zvyšovania našich kvalít v práci s klientom. Vychádzam zo skúsenosti, kedy ponuka bezplatných supervízií pre profesionálnych rodičov detských domovov zostala niektorými vedúcimi**

pracovníkmi nepovšimnutá, miestami až sabotovaná. Strach, že sa ukáže, že niečo nerobíme dobre, ešte stále prevyšuje našu zodpovednosť za prácu s tak rizikovým klientom, ako sú opustené deti.

Najlepší záujem dieťaťa..:

... tajomná šifra, za ktorú sa dá skryť akékoľvek rozhodnutie človeka s titulom v oblasti práce s maloletými. Celý široký tím odborníkov pravidelne zasadá, aby vytvoril individuálny plán rozvoja osobnosti dieťaťa (ak náhodou nejde o prácu systémom „Ctrl C, Ctrl V“). Psychológ, sociálny pracovník, špeciálny pedagóg, prípadne iní erudovaní pracovníci diskutujú o tom, čo je v najlepšom záujme malého Ferka. Ferko žije už niekoľko mesiacov v profesionálnej rodine, ktorá ho prijala ako dvojročného z jeho pôvodného rodinného prostredia. Profesionálna mama za tých pár spoločne strávených mesiacov vychytala všetky jeho návyky, zistila, ako najľahšie zaspí, čo treba urobiť, keď kričí zo sna, ako zareagovať, keď sa hodí o zem. Dieťa si v rodine zvyklo, robí pokroky. V istom momente sa objaví žiadateľ o náhradnú rodinnú starostlivosť zapracovaný do plánu dieťaťa. Kedže profesionálny rodič nie je súčasťou tímu odborníkov a jeho úloha asi čoskoro skončí, dieťa je stiahnuté do detského domova, aby sa od profesionálneho rodiča „odpútalo“, nech sa o to ľahšie „pripúta“ k novej rodine. Má to logiku. Ale nie odbornosť.

Profesionálny rodič ako ten, ktorý trávi s dieťaťom 24 hodín denne, a teda ho aj najlepšie pozná, často nie je prizývaný k rozhodovaniu o budúcnosti dieťaťa. Je vylučovaný z interakcií s budúcimi žiadateľmi - auto so sociálnou pracovníčkou príde po dieťa predškolského veku a vezie ho na bohužnáme miesto, aby sa tam stretlo s cudzími ľuďmi, pričom „jeho“ ľudia zostávajú doma. Takýto postup je na škodu dieťaťa, pretože sa u neho môže vystupňovať strach a to môže prekaziť priebeh interakcie. Takýto postup je však mínus aj pre budúcich náhradných rodičov, pretože prichádzajú o cenné informácie, ktoré by im uľahčili prechod dieťaťa do ich prostredia (ak by dodržali jeho rituály). Tým, že informovanosť v tejto téme narastá, niektorým profesionálnym rodičom je umožnené v rámci interakcií podať informácie o dieťati budúcim rodičom. Akýkoľvek ďalší kontakt však majú prísne zakázaný. Nemôžu sa potešiť z výsledkov svojej práce, ktorou uľahčili začiatok tejto novej rodine, a nemôžu ani vidieť dieťa, ktoré im za ten čas prirástlo k srdcu (aj keď nová rodina s kontaktom súhlasí). Efekt je jednoznačný. Profesionálny rodič v záujme ochrany svojho duševného zdravia ubrzdí svoj proces pripútavania sa k zvereným deťom, čo sa spätne odrazí na celom ich vzťahu. Áno, profesionálny rodič je len krátkou súčasťou života zverného dieťaťa. Ale nejde ho z neho vymazať.

Dôverné!

Každé minúta práce človeka zaoberajúceho sa agendou opustených detí má aspekt dôvernosti. Nie je to len zákonná náležitosť svietiaca v hlavičke každej správy, ale realita. Ešte väčšiu dôvernosť celá situácia nadobúda vtedy, keď opustené dieťa vstupuje do „cudzej“ rodiny. Spájajú sa tu totiž 3 svety – svet dieťaťa (s ktorým prišlo a bude si ho stále nosiť v sebe), svet profesionálnej rodiny a svet odborníkov, ktorí na ich spolunažívanie majú dohliadať. Zladovanie dvoch svetov je náročné, to potvrdí každý, kto žije v dlhodobom partnerstve. Avšak spojiť tento nový krehko zlepený svet rodiny a dieťaťa s niekoľkými cudzími ľuďmi – odborníkmi (ktorí chtiac-nechtiac prichádzajú zatažení svojimi vlastnými svetmi) môže byť úspešné len vtedy, keď sú jasne definované hranice. Musia byť dané pravidlá, ktorý svet má na čo nárok a ako budú svety navzájom komunikovať. Kým dieťa vyrastá v detskom domove, je pod všeobecnou kontrolou. V prípade detí vyrastajúcich v profesionálnych

rodinách sa však situácia mení, resp. mala by sa meniť. Nie je v poriadku, aby profesionálnu rodinu kedykoľvek ktokoľvek bez ohlásenia navštívil. Nie je v poriadku, ak sa odborníci vyjadrujú k aspektom rodiny, ktoré sa priamo netýkajú zdravého vývinu zvereneho dieťaťa. Nie je v poriadku, ak sa použijú nevhodné formy kontroly domácnosti, ktoré ponížujú profesionálneho rodiča. A už vôbec nie je v poriadku, ak dôverné informácie zvnútra profesionálnej rodiny unikajú k iným zamestnancom a ich širšiemu okoliu. **Profesionálna rodina nežije len svojou prácou. Je to rodina, ktorá potrebuje zostať bežnou rodinou, ako najviac sa dá. Bojuje totiž s odsúdením okolia (že to robia kvôli peniazom), so stratou rodinných väzieb (ktoré sa úplne prerušili, odkedy sa starajú o rómske deti) a so svojimi vlastnými deťmi (na ktoré spolužiaci kvôli práci ich rodičov ukazujú prstom).** Ďalší tlak už profesionálna rodina nezvládne. Výkon profesionálnej starostlivosti nepotrebuje zo strany zamestnávateľa kontrolu

typu „toto robíte, toto nie, toto máte robiť inak...“, ale zadefinovanie si, ktoré potreby dieťaťa sú zatiaľ nedostatočne napĺňané a ako sa dá profirodine pomôcť naplňať ich lepšie. Výstupom kontroly by mal byť plán ďalšej spolupráce – čo urobí rodina a čo pre rodinu urobí tím odborníkov.

Profesionálni rodičia sa potrebujú spolu stretávať, zdieľať svoje skúsenosti s výchovou zverených detí, povzbudzovať sa navzájom. Je smutné, ak sa profirodičia v rámci niektorých zariadení navzájom nepoznajú (pričom každý z nich z času na čas navštívi detský domov kvôli ekonomickému vyúčtovaniu). Mohli by totiž spolu rozobrať témy, ktoré v prítomnosti odborníkov nezačnú. Pretože naozaj platí, že ten, kto nezažil, aké je to starať sa o cudzie dieťa vo svojej rodine, tomu nemôže do dôsledkov porozumieť. Ako zamestnávateľ však môže vytvoriť podmienky, v ktorých s rešpektom a dôverou dovoľí profesionálnej rodine vykonávať svoje poslanie.

SKUPINY SITUÁCIU DETÍ NEVYRIEŠIA, LEN VÝCHOVA V RODINE DÁ DEŤOM VZORY PRE NORMÁLNY ZDRAVÝ ŽIVOT

Ladislav Sedlačko, riaditeľ Detského centra „PRE TEBA“, n.o.,
dc.preteba@gmail.com

Abstrakt: Nešťatný detský domov Detské centrum umiestňuje deti výlučne do profesionálnych rodín. U detí sledujú po umiestnení pozitívne zmeny v správaní a výrazné napredovanie, u detí umiestnených do profesionálnej rodiny hneď po narodení nesleduje zariadenie žiadne prejavy citovej deprivácie, či hospitalizmu, deti primerane prosperujú, nedochádza u nich k oneskoreniam v psychomotorickom vývine.

Kľúčové slová: biologická rodina, súrodenecké väzby, profesionálny rodič, sanácie, supervízia, konzultácie,

Detské centrum začalo svoju činnosť 02.02.2004 s **kapacitou 15 detí**, ktoré boli umiestnené v objekte detského centra v jednej samostatnej výchovnej skupine. Hlavným princípom práce detského centra bolo hneď od začiatku prijímanie celých súrodeneckých skupín, aby sa súrodenci nerozchádzali, ale aby upevňovali svoje vzťahy a vzájomné väzby. Všetky naše deti sme aktívne podporovali v kontaktoch s biologickými rodičmi, ktorí deti navštevovali v prostredí detského centra a podľa možností aj deti navštevovali rodičov, alebo príbuzných.

V samostatnej výchovnej skupine boli deti rôzneho veku a národnosti, oboch pohlaví, súrodenci, pričom sme sa snažili vniesť do života detí v skupine princípy rovnosti, spolupatričnosti, vzájomnej pomoci, tolerancie a akceptácie, zavŕšené rodinnou atmosférou a citlivým prístupom zo strany vychovávateľov a celého kolektívu pracovníkov.

- V detskom centre boli a sú umiestňované súrodenecké skupinky detí z prešovského regiónu, aby sa **zabezpečil kontakt s biologickou rodinou** a príbuznými, aby sa podľa možností mohla čo najúspešnejšie realizovať sanácia dieťaťa do pôvodnej rodiny,

- Umiestňovanie súrodeneckých skupín zároveň poukazuje na to, že naše zariadenie je **zariadením otvoreným pre deti** všetkých vekových kategórií, národností, ako aj pre deti s handicapom, poruchami učenia, poruchami správania, pre deti týrané a zanedbávané, pre deti opustené a osirelé, pre deti chorých rodičov, iné podľa aktuálnej potreby,

- **Od septembra 2005** - kedy sa do platnosti dostal zákon č. 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov – detské centrum zriadilo vo svojej pôsobnosti **prvé profesionálne rodiny.**

- **Výrazná organizačná zmena v detskom centre prebehla 01.07.2009, kedy detské centrum zrušilo samostatnú výchovnú skupinu a prešlo na systém starostlivosti o deti len prostredníctvom profesionálnych rodín.** Zrušenie samostatnej výchovnej skupiny bolo ovplyvnené výrazne pozitívnymi zmenami v správaní a výraznom napredovaní detí umiestnených do profesionálnych rodín, nakoľko starostlivosť o deti v profesionálnej rodine je jednotná, stála, dieťa má príležitosť žiť priamo v rodine a vytvoriť si citové puto, naplniť svoju potrebu jedinečnosti a individuality, potrebu byť stredobodom pozornosti a celého „vesmíru“. Zvlášť u detí umiestňovaných do detského centra hneď po narodení v starostlivosti profesionálneho rodiča nesledujeme žiadne prejavy citovej deprivácie, či hospitalizmu, deti primerane prosperujú a bez akéhokoľvek oneskorenia v psychomotorickom vývine sú schopné adaptovať sa a rozvíjať,

„U detí v profirodinách nesledujeme prejavy citovej deprivácie.“

- Kapacita detského centra sa pre kladné hodnotenie odbornej práce a výborné výsledky rok od roka zvyšuje so súhlasom Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Prešove, t. č. **kapacita detského centra je 28 detí**, ktorým sa starostlivosť poskytuje

v 13 profesionálnych rodinách. Do detského centra sú umiestňované deti vo veku od narodenia, najdlhšie do 25 rokov veku. Napriek neustále sa zvyšujúcej kapacite nemá detské centrum problém nájsť kvalitných profesionálnych rodičov, centrum má k dispozícii veľkú databázu žiadostí, z ktorých sú profesionálni rodičia vyberaní podľa detí, ktoré prídu do centra. Pri výbere profesionálneho rodiča veľa napovie samotná žiadosť, potom pohovor, ale aj intuícia. Najlepšie skúsenosti má centrum s prípravou Návratu, ktorý zvykne pridať k informácii o jej absolvovaní aj malé zhodnotenie uchádzača. Centrum pri prijímaní profesionálneho rodiča skúma aj širšiu rodinu záujemcu a jej stotožnenosť s prácou, ich postoje k „našim deťom“ a pod.

Detské centrum je organizáciou, ktorá sa snaží v maximálnej miere poskytnúť deťom starostlivosť v rodinnom prostredí plnom lásky a prijatia, kde deti zažívajú stratený, často ani nezažitý domov. Aj napriek snahe byť čo najviac intímny a rodinný, taktiež **detské centrum musí organizačne a materiálno-technicky spĺňať kritériá, ktoré vyplývajú zo zákona č.305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov.**

Na základe vyššie uvedeného detský domov deťom **zabezpečuje:**

a) vykonávanie najmä:

sociálnej práce, odbornej diagnostiky, pomoci pri zvládnutí krízy, výchovy, pomoci pri príprave na školské vyučovanie, liečebno-výchovnej starostlivosti, psychologickéj starostlivosti, špeciálno-pedagogickej starostlivosti, resocializácie a resocializačných programov, rekreačnej činnosti, rehabilitačnej činnosti,

b) utváranie podmienok najmä na:

záujmovú činnosť, kultúrnu činnosť a úschovu osobných vecí,

c) poskytovanie najmä:

stravovania, zdravotnej starostlivosti, vzdelávania,

d) poskytovanie:

bývania, stravovania, obslužných činností a osobného vybavenia.

Zariadenie vykonáva činnosť podľa účelu, na ktorý bolo zriadené **pobytovou formou**.

Dieťa má právo stretávať sa s rodičmi, prarodičmi, súrodencami a fyzickými osobami, ku ktorým má vytvorený blízky vzťah.

Preto detské centrum je podľa vyššie citovaného zákona **povinné :**

- **vytvárať podmienky na stretávanie** sa dieťaťa s jeho rodičmi, pričom poskytuje pomoc rodičom aj deťom na uľahčenie priebehu týchto stretnutí, na rozvoj a úpravu ich vzájomných vzťahov a na úpravu rodinných pomerov dieťaťa. (V tejto súvislosti by sme radi spomenuli, že sa v detskom centre snažíme čo najskôr vyriešiť situáciu každého dieťaťa, v prvom rade sa snažíme o návrat do biologickej rodiny, ak taká jestvuje a dá sa sanovať. V prípade, že je to aktuálne napomáhame danej rodine aj subjektu, ktorý vykonáva sanáciu. Ak návrat do pôvodnej rodiny nie je možný, snažíme sa o umiestnenie dieťaťa do NRS, a to vrátane medzištátnych adopcií. Aj nedávno centrum úspešne ukončilo medzištátnu adopciu do Talianska. Od začiatku roka od nás odišlo 7 detí do NRS. Priemerná dĺžka pobytu detí v profesionálnej rodine v našom centre je 2,3 roka.)
- zároveň je detské centrum povinné **vytvoriť podmienky na pobyt rodičov** v DeD,
- detské centrum je povinné **vytvárať podmienky na nadväzovanie osobného vzťahu** v rámci náhradnej rodinnej starostlivosti (pestúnska starostlivosť, náhradná osobná starostlivosť, osvojenie) ako aj podmienky **na pobyt** (ak si to situácia vyžaduje, napr. v prípade medzištátneho osvojenia a pod.).
- detské centrum musí utvárať **podmienky na vykonávanie odborných metód** práce s dieťaťom a s rodinou dieťaťa, ide o podmienky pre pobyt rodičov ma určitý čas, alebo krátkodobé opakované pobyty.
- zároveň detské centrum **vytvára podmienky pre odbornú prácu tímu - psychológa** (všetky druhy skupinových terapií, individuálne terapie,

poradenstvo), **špeciálneho pedagóga a liečebného pedagóga, sociálneho pracovníka**.

Detské centrum má t.č. **v prenájme nebytový priestor**. Ide o 110- ročný rodinný dom, ktorý si t.č. **vyžaduje komplexnú rekonštrukciu**. Nakoľko ide o dom, ktorý bol postavený z kameňa a rôzneho stavebného materiálu, nie je zateplený, dochádza v ňom k výraznému úniku tepla. Kúrenie je zabezpečené len prostredníctvom akumulčných

Všetci profirodičia a deti sa poznajú.

pecí a elektrických konvektorov, ktoré už nedokážu adekvátne v zimnom období vykúriť dom. Zároveň konvektory svojim vírivým vyhrievaním spôsobujú u mnohých detí alergické reakcie. Objekt

nie je odvodnený, v jarnom a jesennom období výrazne pohlcuje vlhkosť. Nutná je výmena okien, komplexná rekonštrukcia elektrických rozvodov, výkop vlastnej studne, prečistenie odpadov.

Súhlas na rekonštrukčné práce však detské centrum nemôže získať, pretože objekt sa nachádza v lokalite, kde mesto Prešov plánuje výstavbu „mestečka seniorov“.

Zároveň podotýkame, že objekt priestorovo a dispozične nezodpovedá aktuálnym potrebám pre prácu s deťmi a ich rodinami.

Detské centrum sa preto rozhodlo pre výstavbu **nového a účelného zariadenia**. Naplnili by sa tak podmienky zákona č.305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zároveň by objekt zodpovedal

aktuálnym stavebným normám a požiadavkám hospodárnej a efektívnej výhrevnosti. Nový objekt centru zároveň poskytne priestor pre nové aktivity, ktoré by sme chceli rozvíjať pre blaho našich klientov. Aj napriek tomu, že najelementárnejšiu a dennú starostlivosť našim deťom poskytujú profesionálni rodičia, chceme v nových priestoroch vytvoriť priestor tak pre deti, ako aj profesionálnych rodičov.

Pripomíname deťom, že môžu vždy rátať s našou pomocou.

Pre deti chceme vytvoriť:

- podnetné prostredie pre aktívne trávenie voľného času. Naším mottom je „zdravo žiť a mať zdravý životný štýl.“ Za zmienku stojí, že v našom zariadení neriešime problémy detí s fajčením, či alkoholom. U detí pestujeme lásku k športu prostredníctvom primeraných aktivít, a to turistikou, vychádzkami a pobytmi vo voľnej prírode, bicyklovaním, sezónnymi športmi ako je lyžovanie, korčuľovanie (kolieskové, klasické), plávanie, skalolezenie. Naším deťom sme zabezpečili primeranú výstroj. V novom objekte plánujeme umelú stenu, kde by sme do tajov skalolezenia mohli zaučť aj mladšie deti, staršie deti by si mohli upevňovať už získané zručnosti.)
- prostredie pre individuálnu a skupinovú prácu (psychológ, špec. pedagóg, liečebný pedagóg, sociálny pracovník),
- prostredie pre hru a záujmovú činnosť v interiéri (herňa, posilňovňa) a v exteriéri (ihrisko), ale aj pre získavanie poznatkov a záujem o vzdelanie (internet, doučovanie, interaktívne formy vzdelávania),
- možnosť stretávania sa detí z profesionálnych rodín s možnosťou priameho pobytu v detskom centre,
- možnosť pre mladých dospelých vyskúšať si „samostatné fungovanie“ a „samostatný život“ (samostatné izby),
- pre zabezpečenie akútneho príjmu detí z ulice, detí v krízovej situácii (havária, povodne, požiare a pod.) podľa potrieb mesta a regiónu (t.j. služobný byt),
- pre stretávanie sa s rodičmi, príbuznými a blízkymi osobami,

- pre spoločný pobyt rodičov s deťmi, ktoré sú v našej starostlivosti,
- priestory pre interakciu so žiadateľmi o náhradnú rodinnú starostlivosť (pestúni, osvojiteľia).

Pre profesionálnych rodičov chceme vytvoriť prostredie:

- pre vzájomné stretávanie sa a odovzdávanie si skúseností,
- pre ďalšie vzdelávanie a supervíziu,
- pre individuálne konzultácie a poradenstvo.

(aktuálne sa s našimi profesionálnymi rodičmi stretávame pravidelne na poradách, kde sa riešia všetky problémy, každá porada má aj svoju tému - drogy, sexuálne poruchy, správania, výmena skúseností, konkrétne prípady. Každá PR sa snaží poskytovať poradenstvo prostredníctvom našich odborníkov, ale aj poskytovať jej pocit istoty a podpory. Všetci profesionálni rodičia a deti sa navzájom poznajú. Organizujeme aj pracovné stretnutia mimo nášho centra spojené s športovými aktivitami podľa sezóny - lyžovanie, skalolezectvo, turistika, splavy a pod.).

Z hľadiska nových aktivít a rozšírenia našej pôsobnosti a práce, chceme v nových priestoroch realizovať **odbornú prípravu animátorov voľného času**, ktorí pracujú s deťmi pri výkone výchovných opatrení a s deťmi s poruchami správania.

Zároveň by sme v nových priestoroch **poskytovali pomoc a starostlivosť deťom žijúcim v rodinách ambulantnou formou, ako aj pomoc rodinám v krízových situáciách.**

V našej práci akceptujeme rôzne rodinné, náboženské a kultúrne zázemie našich detí. Pristupujeme k nim s rešpektom, snažíme sa vytvoriť si s nimi dôverný vzťah, na základe ktorého deti cítia naše prijatie a úprimnú snahu pomôcť nielen im, ale aj ich rodinám. Rešpektujeme osobné hranice u detí, pričom sa snažíme všetky naše deti plne integrovať prostredníctvom profesionálnych rodín do podmienok bežného života, v ktorom si deti rozvíjajú sociálne a praktické zručnosti a určujú vlastné možnosti a kompetencie. Prostredníctvom profesionálnych rodín sa naše deti „zúčastňujú“ denne

a najprirodzenejšie bežného života v rodine, kde dostanú nielen lásku, po ktorej intuitívne túžia, ale aj priestor pre získanie a vybudovanie si úcty a rešpektu všeobecne k ľuďom a sebe samým.

Aj keď plynutím času každého postihne „deformácia pracovného prostredia“, na vzájomných stretnutiach s kolegami v detskom centre si pripomínane, „že deti sú v našich príbytkoch hostia, ktorí sa stávajú súčasťou našej životnej cesty a zároveň sa chystajú na svoju cestu.“ Je preto prirodzené, že im preukážeme úctu, rešpekt a lásku, zároveň im budeme ukazovať smer, ktorým môžu ísť. Upozorníme ich aj na to, že cesta nebude vždy prvotriedna, že je potrebné po nej ísť niekedy aj pešo, preskakovať výmole, a poradíme im, ako ju prejsť čo najlepšie. A pripomenieme im že vždy, keď sa otočia, budeme stáť za nimi, že pri zdolávaní prekážok môžu rátať s našou pomocou. Že naša cesta bude stále miestami spoločná, že brány nášho centra a našich srdiec sa pre nich nikdy nezatvoria.

To, že pracujeme pre deti s otvoreným srdcom a snažíme sa naplňovať naše krédo, bolo ocenené v r. 2009 aj Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny ocenením „Z detského domova do rodiny“ za rok 2009.

Naše heslo znie - už žiadne skupiny, len výchova v rodine, len tam sú vzory všetkého pre normálny zdravý život našich detí.

Aktuálni zamestnanci Detského centra k 31.03.2011 - počet 19, z toho:

Riaditeľ – 1

Sociálny pracovník – 1

Psychológ – 1

Ekonom – 1

Profesionálny rodič – 15

Špec. pedagóg na dohodu podľa potreby

VÝBEROM VHODNÉHO PROFESIONÁLNEHO RODIČA, PODPOROU A PORADENSTVOM, MÔŽEME PREDÍŠŤ ZLYHANIU TEJTO FORMY STAROSTLIVOSTI

PhDr. Emília Cibulová
Detský domov Kolíňany,
e-mail: e.cibulova@centrum.sk
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce,
Trnavská univerzita, Trnava

Abstrakt:

V príspevku som sa zamerala na priblíženie práce profesionálnych rodičov v detskom domove, niektorých problematických oblastí, ktoré so sebou prináša prax ako aj potreby zmien, ktoré by uľahčili a skvalitnili prácu profesionálnych rodičov a následne činnosť detského domova.

Kľúčové slová: Detský domov, ústavná starostlivosť, profesionálny rodič, podporný systém.

Detský domov Kolíňany ako zariadenie sociálnej starostlivosti vznikol v roku 1984 rekonštrukciou budovy bývalej školy, neskôr kultúrneho strediska obce. V júni 2003 sa zrealizovala jeho priestorová transformácia, prostredníctvom ktorej vznikli samostatné bytové jednotky s rodinným charakterom výchovy. **V súčasnosti detský domov poskytuje starostlivosť a výchovu deťom v dvoch samostatných skupinách, v jednej špecializovanej samostatnej skupine pre deti s poruchami správania a v štyroch profesionálnych rodinách. V tejto oblasti má detský domov dlhoročné skúsenosti, patrí na Slovensku medzi prvých, ktorí začali umiestňovať deti do tejto formy náhradnej starostlivosti.** Začiatky profesionálneho rodičovstva sa viažu k zriadeniu experimentálnej rodiny vykonávajúcej náhradnú výchovu v roku 1996.

Umiestnenie dieťaťa do detského domova predstavuje dočasné riešenie, kým sa nepodarí upraviť rodinné pomery dieťaťa alebo umiestniť dieťa do náhradnej rodiny. Za týmto účelom sa preferuje individuálny prístup k dieťaťu, jeho rodine a pravidelné prehľadovanie opodstatnenosti umiestnenia dieťaťa v detskom domove. Detský domov sa zameriava najmä na aktívnu participáciu

v procese sanácie biologickej rodiny dieťaťa, spoluprácu s ňou, ako aj na neustále hľadanie možností pre riešenie nepriaznivej životnej situácie dieťaťa v rámci náhradnej rodinnej starostlivosti (osvojenie, pestúnska starostlivosť, náhradná osobná starostlivosť).

Sociálna práca so samotnými rodičmi je smerovaná k zmenám ich postojov k životu, k ich aktívnemu úsiliu zmeniť svoje patologické správanie, k podpore ich vzájomných vzťahov. Súčasne sa poskytuje rodinám odborná pomoc a poradenstvo aj pri riešení otázok ich bývania, zamestnanosti, sociálnych i zdravotných problémov, a to za úzkej spolupráce s obcami i ďalšími subjektmi pôsobiacimi v tejto oblasti. Intenzívnou prácou na sanácii rodinného prostredia dieťaťa ako aj sprostredkovaním niektorých z foriem náhradnej rodinnej starostlivosti sa detskému domovu v období posledných troch rokov podarilo vyriešiť nepriaznivú situáciu dieťaťa jeho návratom do biologickej rodiny v 13 prípadoch, 18 detí našlo novú rodinu formou osvojenia, pestúnskej starostlivosti a náhradnej osobnej starostlivosti. V minulom roku sa aktívnou a účinnou prácou odborných zamestnancov podarilo úspešne ukončiť poskytovanie ústavnej starostlivosti 40% umiestnených detí.

Proces humanizácie starostlivosti o deti s nariadenou ústavnou starostlivosťou sa odrazil aj v umiestňovaní detí do profesionálnych rodín. Do detského domova sú prijímané deti už z novorodeneckého oddelenia. Podmienky v zariadení sú v zmysle platnej legislatívy utvorené tak, že každé dieťa do troch rokov veku je najneskôr po diagnostike zaradené do profesionálnej rodiny s výnimkou detí, ktorých zdravotný stav vyžaduje osobitnú starostlivosť v špecializovanej samostatnej skupine, alebo ak je to v záujme dieťaťa z dôvodu zachovania súrodeneckých väzieb. **V detskom domove v súčasnosti pracuje päť profesionálnych rodičov, z toho dvaja tvoria manželský pár a zabezpečujú starostlivosť spolu o desať detí. Do ich starostlivosti boli umiestnené predovšetkým deti, ktoré boli vyňaté**

zo starostlivosti rodičov na prechodný čas potrebný na úpravu pomerov, deti, ktoré majú ťažké zdravotné postihnutie a v neposlednom rade deti do troch rokov veku. Všetci profesionálni rodičia vykonávajú svoje povolanie v ich vlastnom rodinnom dome.

Kto bude profesionálnym rodičom a o ktoré dieťa sa bude starať?

Rozhodnutie pre vykonávanie tohto povolania nie je iba záležitosťou profesionálneho rodiča, ale rozhodovanie je aj vecou detského domova. **Najdôležitejším a najnáročnejším je proces výberu vhodného profesionálneho rodiča pre konkrétne dieťa. Nie každé dieťa je vhodné pre akúkoľvek rodinu, a nie každý profesionálny rodič má schopnosti postarať sa o akékoľvek dieťa.** Existuje množstvo faktorov, ktoré ovplyvňujú zverenie dieťaťa do starostlivosti profesionálneho rodiča. Posudzuje sa rodinné zázemie uchádzača o profesionálne rodičovstvo, členovia jeho rodiny - partner ale aj deti, ich počet, vek. Taktiež sú dôležité bytové podmienky profesionálneho rodiča, izbovitosť rodinného domu, príp. bytu, ktorý obýva, vytvorené priestorové podmienky pre prijímané dieťa. Do úvahy sa berú aj jeho výchovné zručnosti, príp. doterajšie skúsenosti. Na druhej strane je umiestňované dieťa, jeho vek, zdravotný stav, osobnosť, špecifické potreby.

K výberu vhodného profesionálneho rodiča sa vyjadruje odborný tím detského domova tvorený riaditeľkou, sociálnym pracovníkom a psychológom zariadenia. Zvážiť je potrebné všetky súvislosti, aby sa predišlo zlyhaniu tejto formy starostlivosti. Prijatie „nového“ dieťaťa má vplyv na fungovanie rodiny, na rodinné vzťahy. Po umiestnení dieťaťa môžu nastať rôzne problémy, napr. môže prísť k jeho odmietaniu zo strany niektorých členov rodiny.

Komunikácia medzi detským domovom a profesionálnym rodičom - podporný systém

Aj napriek skutočnosti, že profesionálni rodičia zabezpečujú starostlivosť o deti vo svojej domácnosti, sú zamestnancami detského domova a zodpovednosť za dieťa je stále na detskom domove. **Odborní zamestnanci pravidelne navštevujú dieťa v profesionálnej rodine za účelom podpory, ale aj kontroly,** sledujú úroveň jeho starostlivosti a výchovy. Poskytujú profesionálnym rodičom metodickú pomoc a poradenstvo pri riešení rôznych problémov, informácie o cieľoch sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou, vyhodnocujú plán výchovnej práce s dieťaťom, informujú o situácii v rodine dieťaťa, príp. o vhodných náhradných rodičoch. Detský domov prostredníctvom osobných návštev, príp. telefonických kontaktov operatívne rieši aj situácie, ak sa pri zabezpečovaní starostlivosti vyskytne akýkoľvek problém, ktorý profesionálni rodičia nie sú schopní riešiť. Väčšinou ide o problémy v správaní sa dieťaťa, príp. jeho zdravotné problémy.

Aj profesionálni rodičia, tak ako ostatní zamestnanci, **prichádzajú do detského domova** a to za účelom ich účasti na pracovných poradách, rôznych vzdelávacích programoch, odborných seminároch, za účelom zlepšenia starostlivosti o dieťa sa **pravidelne zúčastňujú supervíznych stretnutí, príp. individuálnych konzultácií s odbornými pracovníkmi zariadenia.** Pri sprostredkovaní nadviazania osobného vzťahu so žiadateľom o niektorú z foriem náhradnej rodinnej starostlivosti profesionálni rodič privádza dieťa do detského domova za účelom nadviazania osobného kontaktu dieťaťa s náhradným rodičom.

Aby sa zabezpečila naozaj kvalitná a odborná starostlivosť o dieťa, vyžaduje si to veľmi intenzívnu komunikáciu medzi detským domovom a profesionálnym rodičom. **V rámci podporného systému musí byť poskytnutá pomoc zo strany detského domova pružne a flexibilne,** aby profesionálny rodič zvládol akékoľvek ťažkosti, ktoré sa pri starostlivosti o dieťa vyskytnú.

Profesionálna rodina - dočasná starostlivosť o dieťa

Keďže cieľom ústavnej

starostlivosti je, aby bol detský domov prostredím, ktoré dočasne nahrádza dieťaťu jeho prirodzené rodinné prostredie, aj v prípade starostlivosti poskytovanej profesionálnymi rodičmi je cieľom práce sanácia rodiny – návrat dieťaťa do biologickej rodiny, príp. jeho zverenie do niektorej z foriem náhradnej rodinnej starostlivosti (najčastejšie osvojenie, pestúnska starostlivosť). Profesionálny rodič pomáha dieťaťu vytvárať a upevňovať kontakty so svojou biologickou rodinou, v prípade sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti pracuje s dieťaťom na jeho príprave do náhradnej rodiny.

Profesionálni rodičia zabezpečujú starostlivosť o deti 24 hodín denne, dieťa sa veľmi rýchlo stane súčasťou a plnohodnotným členom rodiny. Medzi rodičmi a deťmi dochádza k vytvoreniu vzájomných citových väzieb. Aby odchod dieťaťa z profesionálnej rodiny nespôsobil všetkým dotknutým veľkú psychickú záťaž, detský domov v rámci podporného systému poskytuje pomoc a poradenstvo, pripravuje profesionálnych rodičov na možný odchod dieťaťa už od jeho umiestnenia do tejto formy starostlivosti. Psychológ detského domova sprevádza profesionálnych rodičov a deti počas celej doby ich umiestnenia, poskytuje individuálne poradenstvo na tému „zvládanie straty“, rozhovormi pripravuje profesionálnych rodičov na odlúčenie a s ním spojené „prežívanie smútku“, intenzívnejšie navštevuje profesionálne rodiny a pracuje s nimi na znížení úzkosti spôsobenej nadchádzajúcim odchodom dieťaťa po jeho nakontaktovaní sa s budúcimi osvojiteľmi, pestúnmi, príp. členmi biologickej rodiny.

Teória vs. prax

Aj napriek skutočnosti, že inštitút profesionálneho rodičovstva je upravený niekoľkými legislatívnymi prameňmi, pri výkone tejto práce sa v praxi stretávame s rôznymi problémami, ktorých riešenie mnohokrát nie je jednoduché.

Hneď na začiatku sú to **nereálne očakávania profesionálnych rodičov, ich predstavy o dieťati, práci.** Záujemcovia o výkon práce profesionálneho rodiča po

absolvovaní odbornej prípravy prichádzajú do detského domova s konkrétnymi požiadavkami týkajúcimi sa výberu dieťaťa. Vybrať vhodného profesionálneho rodiča naozaj nie je jednoduché. **Pre odborný tím, ktorý realizuje výber vhodného profesionálneho rodiča, by bolo prínosným a súčasne uľahčujúcim, ak by súčasťou procesu odbornej prípravy bolo zhodnotenie celkovej spôsobilosti záujemcu pracovať na pozícii profesionálneho rodiča s určením, pre aký typ detí a s akými špecifickými potrebami je vhodný.**

Veľmi často sa **prvotná odborná príprava preukáže ako nedostatočná** a je potrebné pokračovať vo vzdelávaní a v príprave na výkon tohto povolania. Práca s deťmi prináša širokospektrálne problémy, ktoré nie je možné riešiť metódami alebo prístupmi, ktoré sa ukázali ako dobré a postačujúce pri výchove vlastných detí. **Pre lepšie pochopenie potrieb dieťaťa je vhodné, ak absolvujú odbornú prípravu na výkon tohto povolania obaja manželia, príp. partneri.** Aj napriek skutočnosti, že detský domov za účelom skvalitnenia práce zabezpečuje realizáciu a financovanie programu supervízie, príp. iných odborných seminárnych školení, nie každé vzdelávanie profesionálnych rodičov je možné finančne zabezpečiť zo strany detského domova a tak **ostáva financovanie ďalšieho vzdelávania na vlastných zdrojoch profesionálnych rodičov.**

Problémom pre profesionálnych rodičov sa niekedy stáva aj uvedomenie si statusu zamestnanca detského domova a všetkých povinností, ktoré im vyplývajú z ich pracovnej pozície a pracovnej náplne, napr. povinnosť **vyúčtovať poskytnutý preddavok** na úhradu výdavkov na dieťa, povinnosť **zúčastňovať sa pracovných porád v detskom domove, pripravovať dieťa na náhradnú rodinnú starostlivosť** a v tejto súvislosti umožniť stretávanie sa dieťaťa s náhradným rodičom v detskom domove, príp. v jeho domácnosti. **Problémom sa stáva vzdialenosť bydliska profesionálneho rodiča od detského domova.** Nie všetky súčasné profesionálne rodiny sú v blízkosti detského domova. Nie vždy totiž

potencionálni profesionálni rodičia z blízkeho okolia zariadenia sú vhodní pre zabezpečovanie starostlivosti o konkrétne dieťa. Väčšia vzdialenosť bydliska profesionálneho rodiča od detského domova v praxi znamená presúvať sa s dieťaťom do zariadenia dlhší časový úsek a následne zotrvať a zabezpečiť uspokojenie jeho základných potrieb v priestoroch a podmienkach detského domova, čo predstavuje niekedy aj celý pracovný deň.

Z hľadiska väčšej vzdialenosti profesionálneho rodiča od detského domova sa aj poskytnutie poradenstva a informácií častokrát rieši telefonickým, príp. e-mailovým kontaktom. Je náročnejšie zabezpečiť podporný servis, kontrolu starostlivosti osobnými návštevami. Aj napriek skutočnosti, že detský domov navštevuje profesionálne rodiny pravidelne, pružne reaguje na signalizované problémy, počas návštev sa neotvoria všetky problémy, s ktorými sa profesionálny rodič potýka.

Odchod dieťaťa z profesionálnej rodiny a jeho odovzdanie biologickým alebo náhradným rodičom či osvojiteľom býva pre všetky zúčastnené strany bolestivým. Jeho náročnosť závisí do značnej miery od toho, ako dlho bolo dieťa v starostlivosti, kam odchádza, i aký vzťah si vzájomne vytvorili. Čím dlhší pobyt dieťaťa v profesionálnej rodine, tým väčšie naviazanie. Aj napriek individuálnym a skupinovým konzultáciám so psychológom a sociálnym pracovníkom detského domova, ktoré sú realizované od momentu zverenia dieťaťa do starostlivosti profesionálneho rodiča, **dochádza u profesionálnych rodičov odchodom dieťaťa z ich starostlivosti k emočne veľmi náročnej situácii. To vedie v niektorých prípadoch až k následnej demotivácii vykonávať túto prácu v plnom rozsahu, s ochotou plne sa emocionálne angažovať, čo je však nevyhnutné pre vytvorenie kvalitnej väzby medzi dieťaťom a profesionálnym rodičom.**

Pár slov na záver

Inštitút profesionálneho rodičovstva je jednou z foriem, ktorá zabezpečuje deťom rodinné prostredie aspoň na prechodné obdobie, kým sa pre ne nájde definitívne alebo dlhodobejšie riešenie v podobe rodinnej starostlivosti – biologickej rodiny alebo náhradnej rodiny. Deti s nariadenou ústavnou starostlivosťou takto nemusia vyrastať v kolektívnom zariadení, je im venovaná intenzívnejšia pozornosť, lepšie saturované ich záujmy a potreby. **Niektoré deti vyrastajú v starostlivosti profesionálnej rodiny roky, dokonca až do dospelosti. Preto je potrebné naďalej skvalitňovať túto formu náhradnej starostlivosti, prioritne vzhľadom k jej poslaniu, využívať ju v čo najširšom rozsahu a eliminovať vznik možných problémov.**

ROZHOVOR: PRI PRÁCI SA V NOCI PORIADNE NAVSTÁVAM

Mgr. Andrea Hajdúchová,
andrea.hajduchova@gmail.com

Odkedy som spoznala profesionálnu mamu Rút Valaškovú, odvtedy ju neprestávam obdivovať. Vždy usmiata, dobre naladená, krásna, upravená. A skvelá mama, samozrejme. **RÚT VALAŠKOVÁ** je maminou troch vlastných detí. Ako o vlastné deti sa však starala už o päť ďalších detičiek, kým sa pre ne nenašla nová rodina.

Ako si vôbec prišla na myšlienku stať sa profimaminou?

„O tejto práci som sa dozvedela od kamarátky. Keď som ju náhodou stretla, celá žiarila. Opýtala som sa jej, ako sa má a ona mi odpovedala, že ide robiť profimamu. Nevedela som, čo to znamená. Vysvetlila mi, že bude zamestnankyňou detského domova, no nebude chodiť do domova ako do práce, bude mať dieťaťko doma, kým sa preň nenájdu noví rodičia, alebo kým sa dieťaťko nevráti naspäť k svojim rodičom. Vtedy bol pri mne aj môj manžel, oboch nás to hneď nadchlo a presne o mesiac som už bola aj ja hrdá profimama (úsmev).“

O koľko detičiek si sa už starala? Podarilo sa pre ne nájsť náhradnú rodinu, alebo dokonca sa niektoré vrátilo k pôvodným rodičom, či sa ho ujali príbuzní?

„Profimamou som už tri a pol roka, zatiaľ som sa starala o štyri detičky, teraz mám piate. Prvá k nám prišla Lucka, mala šesť mesiacov a bola u nás presne jeden rok. Prejavila o ňu záujem vlastná matka, ale nakoľko bola tehotná s ďalším Luckiným súrodencom, viac už do detského domova neprišla. Lucinka dostala veľmi dobrú maminku. Keď spolu začali chodiť von, ten, kto ich stretol bol na 100 percent presvedčený, že sú to biologická mama s dcérkou. Keď sa vrátili z prechádzky, hovorila mi, že sa jej prihovoriť tety a pýtali sa, koľko Lucku kojila, keď tak dobre vyzerá, alebo, keď bola s Luckou v detskom kútiku, ďalšia mamina sa jej pýtala, kde rodila (úsmev). Ostala zaskočená, ale naozaj sa k sebe veľmi hodili (úsmev).“

Druhé dieťaťko bol päťmesačný chlapček – Luckin braček Filipko. Mamina ho dala do hniezda záchrany, u nás bol len štyri mesiace a už sa o neho zaujímali noví

rodičia. Tiež to boli vymodlení rodičia, Filipko akoby novému ockovi „vypadol z oka“. Nevieť ako je to možné, ale je to pravda.

Po Filipkovi prišiel Paťko, o toho som sa starala od jeho dvoch mesiacov do ôsmich mesiacov. Bol veľmi požehnané dieťaťko – veľmi napredoval v motorike. Už ako polročný krásne štvornožkoval, skoro sa naučil sedieť, bol veľmi zlatý. Rodičov má tiež zlatých, som s nimi v kontakte, dokonca aj so starým ockom – je pre nich Božím darom.

Štvrtým dieťaťkom bol Jakubko. Prišiel ako štvormesačný a mali sme ho 11,5 mesiaca. Bol tiež veľmi požehnaný a neskutočne zlatý, pokojný. Pred Vianocami si ho zobrali noví rodičia a dnes už má aj sestričku. Po Jakubkovi som dostala trojtýždňového chlapčeka

„Keď z detského domova nahlásia, že treba pripraviť video, začíname sa s bábätkom lúčiť.“

a tak si momentálne naplno užívam materstvo a všetci sa z bábätkom veľmi tešíme. (mená detičiek boli zmenené – pozn.aut.).“

Mnohí ľudia si nedokážu predstaviť, že by zvládli prácu, ktorú máš ty – starať sa o malé dieťaťko, pripútať sa k nemu a potom ho nechať odísť k druhej mame. Patrím medzi tých, čo profirodičov obdivujú a nechápu, ako to dokážu. Ako zvládaš pripútanie, lásku k deťom a potom ich odchod?

„Za každé dieťaťko, ktoré dostaneme sa vždy modlíme, pretože takéto dieťaťka majú vnútorné zranenia z odmietnutia – sú nechcené. Modlíme sa, aby sa našli praví rodičia, presne tí, ktorí ich majú mať. Na každé dieťaťko sa pripútame a berieme ho ako naše, ale všetci v rodine si uvedomujeme, že raz pôjde od nás preč. Keď nám z detského domova nahlásia, že už treba pripraviť fotky a video dieťaťka, začíname sa s bábätkom akoby postupne lúčiť. Vieme, že už bude mať nových rodičov. Samozrejme, keď bábo odíde, je nám za ním smutno, ale na druhej strane sa tešíme, že má dobrých rodičov. A tešíme sa, že my budeme mať zase nové bábätko.“

Spomenula si, že si v kontakte s Paťkovými rodičmi, ako je to s ostatnými detičkami a bábätkami? Máš možnosť sledovať ich pokroky?

„S každou novou rodinou dieťaťka som v kontakte cez facebook, vidím, ako detičky rastú, ako sa majú v novej rodine dobre, aké sú šťastné, ako napredujú. Na tejto práci ma teší práve to, keď vidím, ako detičky napredujú, ako im pomáha rodinné prostredie.“

Detičky, ktoré k nám prídu, sú väčšinou pozadu v motorickom vývoji a treba s nimi cvičiť vojtovku. Prvé dve deti som mala veľmi stiahnuté, napäté. Keď Lucinka pila mliečko, bola úplne napnutá – akoby už nikdy nemala dostať jesť či piť. Pri cvičení sa postupne jej telo uvoľňovalo. Paťko bol v domove len krátko, takže u neho bola motorika presne taká ako u mojich detí, dokonca bol ešte šikovnejší (úsmev). Filipko aj Jakubko tiež zaostávali vo vývoji. Deťom pomáhajú aj modlitby, aj vďaka nim napredujú. Každé dieťaťko,

ktoré som dostala malo tiež akoby prázdny pohľad, ale väčšinou sa tento pohľad do mesiaca vytratil.“

Ako je na tom posledné vaše bábätko?

„Aj na tomto poslednom bábätku vidím, ako robí každý deň pokrok, už sa upokojí na môj hlas. Hoci sa pri svojej práci poriadne v noci navštevám, keďže ma najviac priťahujú úplne najmenšie detičky, napriek tomu ma práca stále baví a naplňa.“

Viem, že máš vlastné deti – ako oni zvládajú to, že v rodine máte bábätko, na ktoré si zvyknú a potom odíde? A ako zvláda tieto situácie manžel?

„Svoju prácu pokladám za poslanie. Viem, že je to Božia vôľa, aby som robila profimamu. A takto to prijali aj moje deti a manžel a všetci sme s tým rovnako zžití (smiech). Možno ak by som bola vyhoretá, nenaplnená a vyčerpaná, vnímali by to rovnako aj moje deti a manžel a možno by ma zastavili, aby som túto prácu nerobila. Zatiaľ som nemala nijaké negatívne zážitky a z práce sa teším. (úsmev).“

Kto sa stará o deti, keď potrebuješ dovolenku?

„Dovolenku vždy čerpám potom, ako od nás dieťaťko odíde, aby bábätko zmena prostredia neuškodila. Mnohé profimaminy sú však nútené dať dieťaťko do detského domova, napríklad majú vážny zdravotný dôvod. Prijala by som,

keby existovali pri detských domovoch dobrovoľníci, ktorí by nám pomohli strážiť dieťaťko, kým si vybavíme potrebné veci, alebo aj vtedy, keď si potrebujeme trochu oddýchnuť. Ak si dnes chcem niečo vybaviť, musím prosiť o pomoc moju mamičku, a to sa nedá veľmi často. Naposledy som mala dovolenku cez Vianoce, keď od nás odišiel k novým rodičom Paťko. Vyčerpala som si celú dovolenku za predošlý rok a až potom k nám prišlo bábätko.“

Pýtam sa aj preto, lebo dnes sa veľa sa hovorí o tom, ako uľahčiť profirodičom prácu, ako zabrániť ich vyhoreniu. Čo by si navrhovala ty, aby sa zlepšila situácia profirodičov?

„Takéto návrhy vypracovala moja kolegyňa profimama PaedDr. Mária Magátová, súhlasím s nimi, preto ich teraz využijem: 1.) *Dosiahnuť stav, keď nebudú profirodičia zaťažovať celú svoju okoliť rodinu a priateľov pomocou pri starostlivosti o zverené profidieťa*, najmä v čase, keď si profirodič musí niečo dôležité vybaviť na úradoch, u lekárov, pri väčších nákupoch, pri návšteve kultúrnych zariadení. Mohlo by ísť o formu „pomoci“ na telefóne (napr. z radov dobrovoľníkov, študentov sociálnej práce a pod.), kam profirodič zavolá, keď potrebuje pomoc na niekoľko hodín (nie dní!).

2.) *Mať k dispozícii odbornú terénnu pomoc tam, kde profirodičia žijú* (poradcov, terapeutov a ostatných odborníkov) a mať

pomoc a podporu zo strany odborného tímu DeD v čase, keď sa stretajú s ťažšími emočnými, psychickými či fyzickými situáciami (napr. pri príchode či pri odchode detí, pri výchovno-vzdelávacích ťažkostiach, adaptačných problémoch).

„S každou novou rodinou dieťaťka som v kontakte cez facebook.“

3.) *Maximálne skrátiť dĺžku pobytu zverného dieťaťa v profesionálnej rodine* (aby sa so spisom dieťaťa v profirodine pracovalo v snahe dosiahnuť jeho čo najskoršie umiestnenie do rodiny, ideálne by bolo, keby zostávalo dieťaťko v profirodine polroka, max. rok).

4.) *Zohľadňovať možnosti a danosti profirodičov a rodín pri umiestňovaní detí* (t.j. umiestnenie dieťaťa po dohode s profirodičom pri zväžení jeho rodinnej konštelácie, jeho schopností, vymedziť „vekovú špecifikáciu profirodín - aké staré dieťa možno dať do konkrétnej rodiny, nie aby sa striedali deti ako 6-mesačne bábä, puberták, škôlkar, 10-ročný chlapec so špeciálnymi potrebami. Profirodič si prispôsobí domácnosť a prestávať ju celú za pár mesiacov nie je možné. Výnimkou by boli súrodenci, ak je ich profirodič schopný prijať).

5.) *Adekvátne pokryť materiálne a finančné potreby dieťaťa v profirodine* (dostať kompletnú výbavu, špeciálne prístroje či

financie na ich zabezpečenie).

6.) *Vymedziť špecifiká pracovno-právnych vzťahov profirodičov* (vyriešenie dovoleniek, PN, pracovných úrazov, pracovného času, preplácanie pracovných ciest, vysporiadať sa s nedostatkami

v legislatíve).

7.) *Jasne definovať kompetencie profirodiča vo vzťahu k dieťaťu* (biologickí a náhradní rodičia, sociálny kurátor, škola, lekár, príprava na budúce povolanie, záujmová činnosť, výchova k práci, a pod.)

8.) *Ujasniť komunikačné toky profirodiča k zamestnávateľovi a naopak* (vedúci organizácie, priamy nadriadený, podporný tím spolupracovníkov), kolegom – profirodičom, biologickým a náhradným rodičom, širšej komunite.

9.) *Presnými kompetenciami a ujasnením postavenia profirodiča eliminovať diskrimináciu, mobbing a šikanovanie v zamestnaní.*

A na záver by som pridala vlastnú predstavu - zdalo by sa mi správne, keby boli profirodičia „nezavislí“ od detských domovov, teda by neboli ich zamestnancami, ale zamestnancami samotného štátneho subjektu (napr. „Inštitút profesionálnych rodičov“). V „Inštitúte PR“ by boli zamestnaní aj

odborníci (odborno-poradensko-pomáhajúci tím pre profirodiny), spomínaní dobrovoľníci/brigádni, zdravotný pracovník (ktorý by navštevoval odborných lekárov spolu s profirodičom, najmä, ak má takýto rodič viac profidietí -dvojčiek či súrodencov) a šofér s autom dostupným pre nešoférujúcich profirodičov na výjazdy.

Riaditeľ, alebo poverený pracovník detského domova by nemohol viac profirodiča „vydierať“ prostredníctvom detí a profirodič by mal dostupný servis tam, kde ho chápu, podporujú a fandia mu. Nejde o pohodlnosť a vysoké nároky profirodičov, ale o nevyhnutnosť, ak chceme dosiahnuť tú najlepšiu starostlivosť o deti s nariadenou ústavnou starostlivosťou.“

Profimamina Rút Valašíková s jedným zo svojich profidietí.

VÝSKUM: PROFESIONÁLNI RODIČIA POVAŽUJÚ PRI PRÁCI ZA NAJŤAŽŠIU PROBLEMATIKU „PRIPÚTANIA A ODPÚTANIA“

PhDr. Ludovít Lukuvka, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Komárno, Oddelenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, Nám. M.R. Štefánika 9, 945 01 Komárno
e-mail: ludovit.lukuvka@upsvar.sk

Abstrakt

Príspevok v skrátenej forme prezentuje výsledky výskumu, ktorého cieľom bolo získať informácie z praxe o profesionálnom rodičovstve a o príprave naň. Výskum potvrdil opodstatnenosť inštitútu profesionálneho rodičovstva, jeho význam pre zdravý vývin dieťaťa, ale potvrdil aj niektoré slabé miesta tejto formy výkonu ústavnej starostlivosti, ako aj úskalia spôsobu a obsahu prípravy naň.

Kľúčové slová

rodina, dieťa, ústavná starostlivosť, profesionálne rodičovstvo, profesionálna rodina, príprava na profesionálne rodičovstvo

Úvod

Éra profesionálneho rodičovstva ako forma výkonu ústavnej starostlivosti prešla rôznymi úskalia, prekážkami, odmietaním, spochybňovaním, a to až po súčasnosť, keď ako legislatívne, tak morálne a odborne je v postavení preferovanej formy výkonu ústavnej starostlivosti. V súčasnosti platná

legislatíva preferuje výkon ústavnej starostlivosti detí v profesionálnych rodinách pred výkonom ústavnej starostlivosti v samostatných skupinách alebo v špecializovaných samostatných skupinách, zároveň upravuje aj podmienky, za akých sa môže fyzická osoba stať profesionálnym rodičom, predpoklady, ktoré musí záujemca o profesionálne vykonávanie ústavnej starostlivosti spĺňať, ako aj spôsob a obsah prípravy, ktorú musí záujemca o profesionálne vykonávanie ústavnej starostlivosti absolvovať. Aktuálnosť danej problematiky je daná pokračujúcou humanizáciou starostlivosti o deti s nariadenou ústavnou starostlivosťou v detských domovoch, ako jednej z úloh Koncepcie vykonávania ústavnej starostlivosti, podľa ktorej je potrebné zvýšiť počet profesionálnych rodín v detských domovoch.

Ciele výskumu

Primárnym cieľom tohto výskumu bola realizácia sondy, ktorá prinesie informácie o profesionálnom rodičovstve a o príprave naň cez perspektívu (potenciálne) participujúcich subjektov – žiadateľov o profesionálne rodičovstvo, profesionálnych rodičov a riaditeľov detských domovov. Výskum bol hlavne zameraný na nasledovné oblasti: čo motivuje ľudí pre

profesionálne rodičovstvo; či je obsah prípravy dostatočný; či má byť súčasťou prípravy aj praktická časť realizovaná priamo v detskom domove alebo u profesionálneho rodiča; či sú budúci profesionálni rodičia po absolvovaní prípravy dostatočne kompetentní na výkon ich budúceho povolania; či je systém prípravy adekvátny – či by nemal byť systém postavený na posúdení spôsobilosti FO na výkon profesionálneho rodičovstva; či by do prípravy nemali byť zapojení aj ostatní členovia rodiny; či riaditelia detských domovov majú pri terajšom systéme prípravy v procese prijímania profesionálnych rodičov dostatočný (zákonný) priestor na preverenie/posúdenie samotného žiadateľa, ale aj jeho domáceho zázemia; problematika pripútania – odpútania; či je správne, že potvrdenie o absolvovaní prípravy na profesionálne rodičovstvo je platné bez obmedzenia.

Metódy výskumu

Ako výskumnú metódu sme zvolili metódu dotazníka. Uvedenú metódu sme považovali za najviac efektívnu vzhľadom na počet respondentov a ciele výskumu. Jeho obsah bol stanovený tak, aby bolo možné na základe odpovedí participantov naplniť stanovené ciele výskumu.

Výskumná vzorka a zber údajov

Výskum bol realizovaný v rámci Nitrianskeho kraja u troch typov respondentov – žiadatelia o profesionálne

pozícia			Vek					Σ
			do 25	26-35	36-45	46-55	56 a viac	
žiadateľ	pohlavie	muž		2	4			6
		žena	1	9	5	4	1	20
		Σ	1	11	9	4	1	26
profesionálny rodič	pohlavie	muž		1		3	1	5
		žena		4	8	11		23
		Σ		5	8	14	1	28
riaditeľ DD	pohlavie	muž		1	1		1	3
		žena			3	1	1	5
		Σ		1	4	1	2	8

rodičovstvo, profesionálni rodičia a riaditelia detských domovov. V prípade respondentov, ktorými sú žiadatelia o profesionálne rodičovstvo, ide o tých žiadateľov o profesionálne rodičovstvo, ktorí v čase od 01.01.2009 do 31.07.2009 ukončili prípravu na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti na niektorom z úradov práce, sociálnych vecí a rodiny v Nitrianskom kraji. V danom období prípravu na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti ukončilo 42 žiadateľov o profesionálne rodičovstvo. Dotazníky boli zaslané všetkým riaditeľom detských domovov v Nitrianskom kraji so žiadosťou o ich následnú distribúciu všetkým profesionálnym rodičom v danom detskom domove. K 31.07.2009 bolo v kraji celkovo 47 profesionálnych rodičov. Celkovo bolo teda oslovených 101 participantov. Priemerná návratnosť dotazníkov bola 61,4 % (62 zo 101 rozposlaných dotazníkov). Konkrétne rozvrstvenie výskumnej vzorky je uvedené v tabuľke.

Analýza získaných údajov

Motivácia pri rozhodovaní o profesionálnom rodičovstve je rôzna. Najčastejšie sa však týka naplňovania primárnych i sekundárnych potrieb detí „odložených“ v detských domovoch a riešenia vlastnej finančnej situácie.

Profesionálne rodičovstvo je realizované väčšinou individuálne, a to aj napriek faktu, že 53,57% profesionálnych rodičov žije v partnerskom vzťahu. **Taktiež bolo zistené, že takmer 3/4 profesionálnych rodičov si už zažilo odchod dieťaťa z rodiny. To naznačuje veľmi vysokú „fluktuáciu“ detí v rámci inštitútu**

profesionálne rodičovstvo. Priemerná dĺžka pobytu dieťaťa v profesionálnej rodine sa pohybuje od pol roka až po tri roky.

Riaditelia detských domovov sú presvedčení, že majú dostatok kontrolných mechanizmov na zisťovanie kvality práce profesionálnych rodičov a väčšina z nich súhlasí s tým, že plnenie povinností je možné overiť si už počas skúšobnej doby. Nebolo však zistené,

Priemerná dĺžka pobytu dieťaťa v profesionálnej rodine sa pohybuje od pol roka až po tri roky.

či má riaditeľ dostatočný priestor na preverenie kompetencií profesionálneho rodiča, či si vie preveriť sociálne prostredie záujemcu o profesionálne rodičovstvo, či využívajú štatút skúšobnej doby, či by, podľa riaditeľov, mala mať pozícia profesionálneho rodiča samostatné ustanovenia v Zákonníku práce.

Participant si myslia, že spôsob prípravy profesionálnych rodičov je adekvátny, zodpovedá potrebám praxe, profesionálnych rodičov i detí, je zameraný na získanie relevantných zručností a neobsahuje nepotrebné témy. Asi jedna tretina participantov jednoznačne súhlasí s tým, aby bola do prípravy zahrnutá aj praktická časť v podobe interakcie s reálne pôsobiacim profesionálnym rodičom. Na druhej strane treba ale povedať, že asi 2/3 z nich sa nevedia rozhodnúť, či by zavedenie tohto prvku bolo správnym krokom. Pri otázke o príprave partnera žiadateľa o profesionálne rodičovstvo sa približne 2/3 participantov (61,29%) vyjadrili súhlasne a asi 1/4 (24,19%) sa nevie rozhodnúť, či ide o správny krok. Väčšina participantov súhlasí s tým, že po absolvovaní prípravy sú žiadatelia okamžite pripravení na výkon profesionálneho rodiča (75,81%) a s realizovanou formou prípravy sú spokojní (64,52%), aj keď treba podotknúť,

že 77,42% z nich by považovalo za prínosné, ak by bola „príprava“ nahradená „posudzovaním spôsobilostí“. Väčšina participantov (54,84%) je nerozhodná pri vyjadrení sa k položke, ktorá sleduje, či majú osvedčenie získať len spôsobilí žiadatelia o profesionálne rodičovstvo. Devätnásť z nich (30,65%) však vyjadrilo úplný súhlas s týmto tvrdením. Viac ako polovica (54,84%) si nemyslí, že by potvrdenie o absolvovaní prípravy malo platiť bez obmedzenia, približne tretina (29,03%) si myslí opak. Aktualizáciu prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti vníma ako potrebnú 38,71% participantov a ako nepotrebnú 27,42% participantov.

78,81% participantov považuje problematiku „pripútania a odpútania“ za najproblematickejšiu na profesii profesionálneho rodiča. Rovnaký počet si myslí, že tomuto problému nie je venovaný v rámci prípravy dostatočný priestor, ale tiež to, že sa nedá v rámci prípravy zvládnuť a sú nutné ďalšie školenia a výcviky.

Diskusia a odporúčania pre prax

Obsah a forma prípravy je daná príslušnými ustanoveniami zákona a internej normy. Participant výskumu majú vo veľkej väčšine za to, že obsah ako aj forma prípravy na profesionálne rodičovstvo je adekvátna, zodpovedá potrebám praxe, potrebám profesionálnych rodičov ako aj potrebám detí. Prípravou získajú relevantné zručnosti a príprava neobsahuje nepotrebné témy. Vo veci obsahu a formy prípravy nás osobne veľmi zaujímala odpoveď na otázku či súčasťou prípravy má byť aj praktická časť realizovaná priamo v detskom domove za účasti už reálne fungujúceho profesionálneho rodiča. Pri tejto otázke až 35,48% respondentov z celkového počtu 62 sa vyjadrilo spôsobom súhlasím alebo úplne súhlasím a 61,29% respondentov odpovedalo, že sa nevie rozhodnúť, ale len 4,83% respondentov odpovedalo, že s daným obsahom nesúhlasia alebo úplne nesúhlasia. V tomto prípade je možné konštatovať, že aj prax si vyžaduje doplnenie obsahu prípravy o takúto formu praktickej skúsenosti s profesiou profesionálneho rodičovstva. **Ďalšou nemenej závažnou otázkou obsahu a formy prípravy profesionálnych rodičov je otázka, či by absolvovať túto prípravu nemal aj manžel či manželka žiadateľa o profesionálne rodičovstvo. Z odpovedí sme sa dozvedeli, že 35,48%**

	N	%
lásky k deťom	36	58,06
obľúba práce s deťmi	29	46,77
poskytnutie domova	27	43,55
získanie zamestnania	18	29,03
túžba po dieťati	4	6,45
spoločník pre vl. dieťa	1	1,61

respondentov z celkového počtu 62 sa vyjadrilo, že s takýmto riešením súhlasí alebo úplne súhlasí, pričom len 14,52% respondentov odpovedalo, že s takýmto riešením nesúhlasí alebo úplne nesúhlasí. V tejto otázke nie je badateľný ani štatisticky významný rozdiel v odpovediach v závislosti na jednotlivých pozíciách respondentov, preto aj v tejto otázke je možné konštatovať, že by bola potrebná legislatívna úprava, ktorá by zakotvila povinnosť pre manžela či manželku žiadateľa o profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti podrobiť sa rovnakej príprave. Táto príprava by sa mala vzťahovať aj na iných partnerov, než je inštitút manžela/manželky, žiadateľov o profesionálne rodičovstvo, napr. aj na druhov/družky. Z nášho pohľadu ďalšou dôležitou otázkou je otázka zmeny formy prípravy na profesionálne rodičovstvo z „prípravy“ na „posudzovanie spôsobilosti“ žiadateľov. Pri týchto odpovediach už badať aj štatisticky významný rozdiel v stanoviskách v závislosti na jednotlivých pozíciách respondentov. Pri otázke či **zmenu formy prípravy z „prípravy“ na „posudzovanie spôsobilosti“ by považovali za veľký prínos ku skvalitneniu profesionálneho rodičovstva, súhlasne či úplne súhlasne odpovedalo 5 (t.j. 62,5%) riaditeľov detských domovov, 26 žiadateľov (t.j. 100 %) a 17 (t.j. 60,71%) profesionálnych rodičov.** Rozdiely v odpovediach jednotlivých respondentov je možné prisudzovať rozdielnym skúsenostiam, očakávaniam a v rozdielnom prístupe k profesionálnemu rodičovstvu ako takému. Z daných výsledkov však je možné vyvodiť záver, že by bolo účelné zmeniť formu prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti z „prípravy“ na „posudzovanie spôsobilosti“. S uvedenými skutočnosťami úzko súvisí aj otázka z dotazníka, kde riaditelia detských domovov mali odpovedať na otázku či majú dostatočný priestor v rámci výberového konania na preverenie či žiadateľ o profesionálne rodičovstvo má všetky predpoklady a spôsobilosti na výkon profesionálneho rodiča. **Z odpovedí vyplýva, že riaditeľ detského domova nedisponuje potrebnými zákonnými možnosťami na to, aby zistil, či žiadateľ o profesionálne rodičovstvo spĺňa všetky predpoklady a spôsobilosti na výkon profesionálneho rodiča.** Pri odpovedi na túto otázku až 50 % riaditeľov odpovedalo, že túto možnosť nemajú. V oblasti ukončenia prípravy na

profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti by sme vyzdvihli zistenia na otázku či respondenti považujú za správne, keď potvrdenie o absolvovaní prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti je platné bez obmedzenia. S týmto tvrdením vyjadrilo súhlas (súhlasím alebo úplne súhlasím) len 18 respondentov a až 34 respondentov vyjadrilo s týmto tvrdením nesúhlas (nesúhlasím alebo úplne nesúhlasím). Aj pri tejto odpovedi badať štatisticky významný rozdiel v stanoviskách v závislosti na jednotlivých pozíciách respondentov. Na základe týchto zistení, ale aj vlastných skúseností, môžeme vyvodiť záver, že aj táto oblasť prípravy profesionálnych rodičov by si vyžadovala legislatívnu zmenu pravidiel. Napriek tomu, že ide o respondentov s rozdielnym postojom k problematike, s rozdielnymi skúsenosťami, s rozdielnymi očakávaniami a predstavami, ich postoje, závery, stanoviská a odporúčania sa vo veľkej miere nerozchádzajú a napriek všetkému zostávajú zhruba na rovnakých pozíciách. Čo sa týka oblasti formy prípravy na profesionálne rodičovstvo, tu asi prevážila skúsenosť a prax riaditeľov detských domovov,

Do prípravy na profirodičovstvo treba zahrnúť aj partnerov (manželov, druhov) žiadateľov.

ktorí predsa len lepšie poznajú potreby budúcich profesionálnych rodičov a vedia najlepšie posúdiť či a ako získané znalosti z prípravy na profesionálne rodičovstvo vedia profesionálni rodičia v praxi aj zúžitkovať.

Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti, výsledky výskumu ako aj vlastných skúseností v oblasti profesionálneho rodičovstva by sme odporúčali:

zmeniť formu prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti z „prípravy“ na „posudzovanie spôsobilosti“, podobne ako je to u žiadateľov o osvojenie či pestúnsku starostlivosť;

do prípravy zahrnúť aj partnerov (manželov, druhov) žiadateľov o profesionálne rodičovstvo; do obsahu prípravy zaviesť aj praktickú časť realizovanú priamo v detskom domove alebo u profesionálneho rodiča; zaviesť povinnosť aktualizácie prípravy, ak

sa žiadateľ do určitej doby (napr. 2 roky) nezamestná ako profesionálny rodič; do Zákonníka práce zaviesť špecifické ustanovenia pre výkon práce profesionálneho rodiča, alebo iným spôsobom riešiť špecifické problémy tejto profesie.

Záver

Je ešte mnoho nedoriešených a otvorených otázok v danej téme, ako napr. odmeňovanie profesionálnych rodičov, oblasť bezpečnosti pri práci, oblasť vzťahu detský domov – profesionálny rodič a pod., ale vzhľadom na druh práce nebolo možné túto tému úplne vyčerpať.

Je však potešujúce, že pripravovaná novela zákona č. 305/2005 Z.z., ktorá je v súčasnosti v legislatívnom procese a mala by nadobudnúť účinnosť od 1. júla 2011, rieši niektoré z vyššie uvedených odporúčaní, ako napr. účasť manžela na príprave.

Použitá literatúra:

BOHOVICOVÁ, M., et al.: 2000.

Profesionálny rodič, alebo guľatá kocka.

Bratislava:

Občianske združenie Návrat.

80 s. ISBN 80-967908-1-1

MIKLOŠKO, J.: 2009. Náhradná starostlivosť. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. 94 s.

ISBN 978-80-89271-369-8

OLÁH, M. – ROHÁČ, J.: 2008.

Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela.

Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. 255 s.

ISBN 978-80-89271-35-1

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny: 2006. Interná norma č. IN – 054/2006. 22.09.2006. 9 s.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny: 2008. Konceptia vykonávania ústavnej starostlivosti zameraná na roky 2008 – 2009 s výhľadom na roky 2010 – 2013. marec 2008. 21 s.

zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov

REPORTÁŽ: CHLAPEC, ČO LEŽAL V NEMOCNICI, SA V PROFIRODINE POSTAVIL NA NOHY

Andrea Hajdúchová,
andrea.hajduchova@gmail.com

Manželia Posypánkovci sú jednými z prvých profesionálnych rodičov na Ukrajine. Už viac ako dva roky sa starajú o 8 detí.

„Najviac nás teší, keď deti v noci pokojne oddychujú. Ak človek v noci pokojne spí, je uvoľnený, nemá strach. Keď sme ako profirodičia začínali a prišli k nám prvé deti, ich noci neboli pokojné, jedno dieťa plakalo, druhé kričalo zo sna, navzájom sa budili. Keď sme prvý raz zbadali, že spia pokojne, potešili sme sa – už je dobre,“ hovorí Liza Posypánková.

Lizin príbeh dáva za pravdu tým, ktorí veria, že naše životy nie sú náhoda, že ich riadi možno osud, možno Boh. Pred niekoľkými rokmi by nikto z Lízinho okolia neveril, že bude mať veľkú rodinu. Liza bola rehoľnou sestrou. Túžila však po deťoch.

„Chcela som sa venovať deťom, pracovať v materskej škôlke, v detskom domove, preto som sa rozhodla z rehole odísť. Dostala som pol roka na rozmyslenie. Zatiaľ som sa vzdelávala, študovala som psychológiu a keďže neviem dobre robiť s počítačom, požiadala som o pomoc tohto mladého pána, ktorý chodil k nám do kostola,“ smeje sa Liza a ukazuje na manžela.

Jozef priznáva, že sa mu páčila od okamihu, ako ju uvidel. Na stretnutie ju pozval hneď prvý deň, ako odišla z rehole. „Oblečenú v civile ma vôbec neopoznal, chodil okolo mňa s ružou, až kým som mu sama neprišla povedať, že som to ja,“ smeje sa pani Posypánková.

Do roka bola svadba. Liza s Jozefom mali jasno v tom, ako by mal vyzeráť ich rodinný život. Rozhodli sa založiť si rodinný detský domov. „Chceli sme si otvoriť detský domov a pustili sme sa do toho sami, nie však zo strany praxe, ale zo strany teórie. Absolvovali sme kurzy, výcviky, študovali psychológiu... Až zrazu zavolali z Úsmevu ako dar, že otvárajú rodinný detský domov, ale profesionálni rodičia, ktorí v ňom mali pôsobiť, sa neukázali ako vhodní. Keďže do domova už mali prísť deti, dostali sme asi 15 minút na rozmyslenie,“ spomínajú dnes ukrajinskí profirodičia.

Keď k nám prišli prvé deti, v noci plakali, kričali zo sna. Dnes sú ich noci pokojné.

Rodinný detský domov, v ktorom pôsobia, zriadila Spoločnosť Úsmev ako dar spolu s Vysokou školou zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n.o. a s podporou spoločnosti Generali, a.s. Patrila medzi prvé rodinné detské domovy, ktoré v tom čase na Ukrajine zriaďovali predovšetkým rehoľné sestry, a to bez finančnej podpory štátu.

„Úrady na nás spočiatku pozerali nedôverčivo. Nakoniec nám dali zelenú – ak chceme skúšať, môžeme, ale na vlastné náklady,“ spomína Rado Dráb z košickej pobočky Úsmev ako dar. Rodinný dom v Sereďnom dostala Spoločnosť Úsmev ako dar od miestnej ženy Anny Bulecovej, s pomocou sponzorov ho zrekonštruovala a pripravila

profirodičov Posypánkovcov. Prvý rok detský domov prežil vďaka podpore sponzorov a darcov. Potom sa, našťastie, úradom model rodinného detského domova zapáčil a dnes je len na Zakarpatskej Ukrajine asi 35 takýchto domovov.

Posypánkovci sa starajú o 8 detí, ide o tri súrodenecké skupiny, takže náhradní rodičia o ne veľký záujem nemajú. Sestričky Vladka a Saška prišli do rodiny ako prvé. Vlastne naraz so svojimi novými rodičmi. Potom pribudli ďalší traja súrodenci, Miška s Dimom, o ktorého síce mali záujem náhradní rodičia, no Dima s plačom odmietal odlúčenie od súrodencov. Miška a Dima však u Posypánkovcov ešte dlho žili oddelení od svojho tretieho bračeka – Vašu.

„Vašu sme dlho chodili navštevovať do nemocnice, mal tuberkulózu pravého kolena. Ležal v nemocnici, ale nikto mu nepomáhal. Volal nás už mama a oco, ale stále k nám mohol prísť len na prázdniny a na Vianoce. Rozbalil si darčeky a na druhý deň, keď sa ostatné deti so svojimi darčekom hrali, on musel naspäť do nemocnice,“ spomínajú profirodičia. Presvedčili teda úrady a lekárov, aby im Vašu zverili do domácej opatery. Dnes má chlapec osem rokov, nastúpil do prvého ročníka základnej školy a vo voľnom čase tancuje a vystupuje s tanečným súborom.

„Kúpili sme kvôli nemu bazén, každý večer sme do bazénu nosili vodu vo vedrách a cvičili s ním v našej kúpeľni. Dnes je z neho krásny, šikovný chlapec,“ hovorí hrdo Liza.

Z väčšiny detí u Posypánkovcov sú už školáci, rodičia sa tešia z ich „pekných známok“ a pomaly zvelaďujú svoj domov. Jožko chcel posledné leto postaviť na záhrade altánok. Liza zase pestuje na záhrade zeleninu. „*Chcem aby deti*

Dimu chceli náhradní rodičia, ale on plakal a nechcel sa odlúčiť od súrodencov.

jedli zdravo,“ vysvetľuje a ukazuje, ako jej deti so záhradou pomáhajú. Každé má vo svojich hriadkach zasadenú svoju obľúbenú zeleninu a o hriadky sa samo stará. Hoci rodičia zvládajú starostlivosť s úsmevom, priznávajú, že niekedy je to ťažké. Nemajú nárok na žiadne voľno či dovolenku. Ak potrebujú, pomôžu im so starostlivosťou o deti len ich vlastní rodičia. Donedávna nemali auto, takže sa z dediny dostali len s ťažkosťami. Auto im napokon daroval slovensky biskup, na ukrajinských cestách sa však často kazí.

A, samozrejme, ťažký je aj život s pocitom veľkej zodpovednosti za všetky deti, o ktoré sa starajú. „Keď sme zvažovali, či sa na profesionálne rodičovstvo dáme, najťažšie bolo keď nám *opakovali, že to nie je sranda, že na deti budeme sami. Pôvodne sme mali predstavu, že spolu s rodičmi pracuje skupina ľudí. Nie, zveria vám štátne dieťa a keď sa niečo stane, ste zaň zodpovedný, pokojne sa môžete dostať aj do väzenia. Podmienky pre profesionálnych rodičov sú veľmi prísne,*“ vysvetľujú.

Posypánkovcov, našťastie, nič od ich rozhodnutia neodradilo. Sú skvelými profirodičmi, ktorí na seba stále pracujú a vzdelávajú sa. Jožko dokončil štúdium psychológie, Liza študuje sociálnu

prácu. „*Posypánkovci majú spomedzi profesionálnych rodičov na Zakarpatskej Ukrajine navyššie vzdelanie, úrady im dôverujú a žiadajú ich o supervízie v ďalších profesionálnych rodinách,*“ hovorí Rado Dráb. Teší ho, že ukrajinskí profirodičia prevzali aj systém klubov či svojpomocných skupín. „*Profesionálni rodičia z tejto časti Ukrajiny sa stretávajú každý tretí štvrtok v mesiaci a vymieňajú si skúsenosti,*“ hovorí.

Liza dodáva, že na stretnutiach sa učia aj oni sami – od tých rodín, ktoré pracujú s deťmi dlhšie a majú skúsenosti najmä s dospievaním detí v náhradnej rodine. „*My máme vzdelanie, ostatní majú prax a ich skúsenosti nám môžu pomôcť vyvarovať sa mnohých chýb,*“ hovorí.

Úsmev ako dar minulý rok v Serednom, opäť spolu s rehoľnými sestrami z Kongregácie Jesu a Mukačevskou diecéznou charitou sv. Martina, otvoril aj ďalšie zariadenie – krízové stredisko pre matky s deťmi. „*Po vybudovaní detského domova rodinného typu v Serednom sa ako nevyhnutné ukázalo venovať pozornosť aj prevencii pred zlyhaním rodiny, snahe zabrániť, aby sa deti dostávali do detských domovov. Rozhodli sme sa teda vybudovať krízové stredisko, kde sa snažíme pomôcť matkám či rodinám ako celku,*“ vysvetľuje Rado Dráb.

Profesionálni profirodičia Posypánkovci - tatino ukazuje fotografie svojich profidetí.

Ďalšie čísla:

Náhradná rodina / Vzťahová väzba

www.mostykrodine.sk

Úsmev ako dar

...aby každé dieťa malo rodinu

Vydáva SPDDD Úsmev ako dar,
v spolupráci s Trnavskou univerzitou.